

## บทที่ ๑

### ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม สมัยกรุงศรีอยุธยา

ประวัติศาสตร์แห่งสมัยกรุงศรีอยุธยาเริ่มนั้น เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อู่ทอง) ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ. ๑๗๕๓ และสันสุดลงเมื่อเสียกรุงศรีอยุธยาแก่พม่าเป็นครั้งที่สองใน พ.ศ. ๒๔๓๐ รวมระยะเวลาที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีของไทยทั้งสิ้น ๔๙๙ ปี ในช่วงเวลา กว่า ๔ ศตวรรษ นั้น กรุงศรีอยุธยาเคยเป็นราชธานีที่มีความเจริญรุ่งเรืองอย่างถึงขีดสุดมาแล้วทุกทาง ไม่ว่าจะเป็นทางด้านการปกครอง การค้าต่อ กับต่างประเทศ ศาสนา ศิลปะ ฯลฯ ความเจริญของกรุงศรีอยุธยานั้น มืออยู่พร้อมทั้งทางด้านวัฒนธรรมและจิตใจ ในทางด้านวัฒนธรรมนั้น ปรากฏความในจดหมายเหตุของชาวยุโรปที่เดินทางมาสู่กรุงศรีอยุธยาว่า

“ในบรรดาศิลปกรรมแห่งเอเชียทั้งหลาย ราชอาณาจักรสยามเป็นราชอาณาจักรอันเกรียงไกรในอุปถัมภ์ที่สุด และราชสำนักนั้นเลิศวิจิกรรมให้พระราหที่เสมอเหมือนมิได้... พระราชวังเป็นส่วนที่มีทำนักเป็นอันมาก... ด้านหน้าปีกด่องตลอด มีโรงช้างข้าวบีด มีช้างผูกงานวิจิตรอยกว่าเชือก”<sup>(๑)</sup>

โดยสacheาเด่น พ่อค้าชาวชวาลันดา ซึ่งเข้ามาสู่กรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระเจ้าทงธรรมและสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททองได้เขียนสรุปไว้ว่า พระราชวังหลวงที่ประทับของพระมหาภัยตระรัตน์ตั้งอยู่บนพังน้ำเส้นอนเป็นเนื่องเล็ก ๆ แยกอยู่อีกเมืองหนึ่ง ปราสาทราชมนเทียรคูณโภพ ตลอดจนอาคารต่าง ๆ มีสี่ห้อง (บีดห้อง) ห้องสัน พระมหาภัยตระรัตน์สยามเป็นบุคคลที่ร่าเริงที่สุดในภาค

(๑) เพพ สุขวัฒน์, “พระราชวังหลวงกรุงศรีอยุธยา” ศิลปกร ปีที่ ๑๐ เล่ม ๑ (มีนาคม, ๒๕๐๐), หน้า ๘๘๘

ฝรั่งที่ได้เข้ามาสู่ในกรุงศรีอยุธยาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแล้ว  
กลับไปปิพัมพ์หนังสือเก็บไว้กับเรื่องราวในกรุงศรีอยุธยามีนามาถึงด้วยกัน หนังสือ  
เหล่านี้ล้วนเป็นหนังสือที่น่าสนใจรวมโดยทั่วไปรู้จักกันดี ฝรั่งที่เขียนหนังสือ  
ดังกล่าวมี Gervaise, St. Placide, Kaempfer, Niuhoff, Osorius, Alexander  
Hamilton, Glanius, Choisy, La Loubère, Chaumont, Tachard,  
Schouten, Pedro de Sa, Bouvet, Bourreau-Deslandes และอีกหนึ่งที่อ่านมาก  
เมื่อได้รับรวมคำพูดแผนานของบุคคลเหล่านี้แล้ว ก็ปรากฏโฉมสรุปว่า

กรุงศรีอยุธยาเป็นเมืองที่กำแพงและแม่น้ำล้อมรอบ มีตักษณะเป็นรูปเก้า น้ำลำคลองตั้งเรือไว้ในเมืองจากทุกทิศทุกทาง ทำให้มีเมืองมีรูปร่างคล้ายเก้า เก้าเล็กเก้าน้อย ลำคลองเหล่านี้ทำให้การสัญจรไปมาสะดวก เพราเว่อเดินได้ และจะไปยังส่วนไหนของเมือง เรือก็ไปขึ้นคลื่นได้ทุกแห่ง นอกจากสำคลองแล้วก็ยังมีถนนมีด้านไม้ปูดูเป็นร่มเงา ถนนเสียทางสำคลองที่เดินจากใต้ไปทางเหนือสู่พระบรมหาราชวัง มีตึกสองชั้นเรียงรายโดยคลอง เป็นบ้านการค้า มีร้านและช่างทุกชนิด ผู้คนเดินแหน่งหนัด ผู้แต่งคนหนึ่งอ้างว่า กรุงศรีอยุธยาพื้นเมือง ๔๐๐,๐๐๐ คนไว้เรือน ใหญ่กว่ากรุงปารีสและลอนดอน ในขนาดนั้น<sup>(๑)</sup>

แม้แต่ชาวต่างประเทศก็ยังมีความชื่นชมในกรุงศรีอยุธยามากถึงเพียงระดับ  
แล้ว จึงไม่เป็นที่น่าสงสัยเลยว่าชาวไทยของเราไม่มีความภาคภูมิใจในบ้านเมือง

(๙) บาระวนพงศ์วงศ์ (เจ้น ๕๗) (พระบุชา: กฤษณา, พธอ), หน้า ๔๖๐-๔๖๑

(๗) มนัส ชุมสาก, ม.อ., “ห้องเรียนทางประวัติศาสตร์ไทยในค่ายปะยังก์” ศึกษา<sup>๔๔</sup>  
นักเรียน (มกราคม, ๒๕๖๑), หน้า ๓๘-๓๙.

ของคนสองอย่างล้นเหลือ จะเห็นได้จากคำพูดในงานของกั่วในสมัยกรุงศรีอยุธยา  
ที่กล่าวขึ้นบ้านเมืองของตนเองไว้ว่า

อัญชัญศบั้งฟ้า	ลงดิน แลกราก
อា manus เพรงพระ	ก่อเกอ
เจตย์ล้ออินทร์	ปราสาท
ในทางทองแล้วเนื้อ	นอกโสรน

( โคลงกำสรวง )

ส่วนความเชริญทางด้านจิตใจนี้ นอกจากความเชริญทางด้านพุทธศาสนา  
แล้ว ยังจะเห็นได้จากการด้านวรรณกรรม อันเป็นเครื่องหมายแห่งความเชริญ  
อย่างหนึ่งทางด้านจิตใจของมนุษย์ วรรณกรรมในสมัยอยุธยานั้นมีอยู่นับจำนวน  
มากหลากหลายประเพกษา ทั้งบั้งได้รับยกย่องว่าเป็นวรรณคดีเอกของชาติไทย  
หลายเรื่อง เช่น มหาชาติค้าหลวง ลิตติพะล๊อ โคลงกำสรวง สมุดโน不由-  
คำฉันท์ ก้าพย์เหตุเรื่อง ฯลฯ สังฆนาภิ ป้าเลเก้ว ไคบันทึกไว้ว่า

“ ชุดพระคัมภีร์ภักดิสิทธิ์ของไทยเรียกว่า ไตรบีญูก มีความหมายว่า ยาน  
ทั้งสามอันจะช่วยให้เราข้ามพ้นโภ mog แห่งภพนี้... รวมทั้งสิ้นเป็นเงิน ๔๐๒ ชั้น  
กับ ๓,๖๘๑ เอ่่มสมุด... ส่วนงานวรรณคดีที่ไม่เกี่ยวกับคัมภีร์ทางศาสนานั้น มีอยู่  
ประมาณ ๒๕๐ ชั้น... ส่วนงานชั้นอื่น ๆ นั้น เป็นเรื่องราว นิทาน นิยายประ-  
โภไม้เลิก บทโขน บทละคร โคลงนาฏกรรม” มหากาพย์ บทร้องเพลง ฯลฯ นิยาย  
ประโภไม้เลิกนั้นเป็นร้อยกรองเสียเป็นส่วนมาก ลางเรืองมีติดต่อกันไปตั้ง ๑๐—๒๐  
เอ่่ม ร้าพเจ้าคิดว่าคงไม่มีการผิดพลาดจนเกินไปนัก ลักษณะกล่าวว่า วรรณคดีที่  
ไม่เกี่ยวกับพุทธศาสนานั้น ไม่ว่าจะเป็นร้อยแก้วหรือร้อยกรอง มีอยู่กว่าสองพันเอ่่ม  
แต่ในสมัยที่อยุธยาล่มนั้น บ้านแตกชาแหกชาติ คงจะสูญเสียงานวรรณคดีไป

ເສີມໃຈ່ນັວ່ວ ຂຶ້ງຄານເກົ່າ ພັດທະນາຈຳເຊື່ອເວິ້ງໄດ້ ແຕ່ກົ່າທັນລົບນັບທີໃຫນໄປໄດ້ເສີແລ້ວ...”<sup>(\*)</sup>

ດັ່ງນີ້ຈະເຫັນໄດ້ວ່າ ວຽກຄຣາມໃນສັນກຽງຄວູ້ຍຸຂຍານີ້ເນື້ອຍໆນາກ ແລະນໍາສົນໃນເນື່ອຢ່າງຍິ່ງ ເຫດການຝຶກເກີດຂຶ້ນໃນຂ່າວງຮະບະເວລາດົງສ່ວນຍກວ່ານີ້ໄດ້ຂ່າຍຫລອມໃຫ້ວຽກຄຣາມມີງຸປະບົບແລະເນື້ອຫາແປລກ ທັກຕ່າງກັນອອກໄປ ອະນັນກາຮ່ວມກົ່າຍາວວຽກຄຣາມໄຫ້ໄດ້ຍ່າງລະເອົ້າດັກຂຶ້ນຈົ່ງຈຳເນົຟນັດ້ອງຄົກນາງວ່ອງວາທາງປະວັດສຳຄັນ ແລະອາຍ່າຍຮົມຂອງສັນພັດວຽກຄຣາມນີ້ຄວາມຄູ່ໄປດັ່ງ

### ເຫດການຝຶກທາງປະວັດສຳຄັນ

ໃນຕອນປລາຍພຸຖະຄຕວຽກ<sup>(\*)</sup> ຂະທຳອານາຈັກສຸໂຂທັນແລະອານາຈັກລານາໄຫຍກກຳລັນໜີຄວາມເຈີ້ຍຮູ່ງເວັ້ງອ່າຍ່າງດັ່ນເໜື້ອຂອງອານາຈັກໄຫຍນຈົ່ງນັນ ນີ້ ທາງກາຄກລາງຂອງປະເທດໄຫຍກ<sup>(\*)</sup>ຂັ້ນໜ້າໄຫຍ້ອ່າຍ່າງພວກໄດ້ຕັ້ງນ້ຳນັ້ນເມື່ອຊັ້ນພວກທີ່ອ່ອນແອມໄໝສາມາຮຽນຮົມກັນເປັນນັກແຜ່ນໄດ້ກີ່ເຫັນອ່າຍ່າໃນຄວາມປົກກອງຂອງຊັ້ນແລ້ວອີ່ນ ຮະຫວ່າງຮະບະເວລານີ້ເຈົ້າໄຫຍອົງຄໍ່ທັນປ່າຍພະນານຕາມທີ່ເວັບກັນເປັນສາມັ້ນູ່ວ່າ ພະເຈົ້າອ່າຍ່າທອງ ສາມາຮຽນດັ່ງຕົວເປັນໄຫຍ້ຊັ້ນໄດ້ ໂດຍຕັ້ງຮັບຮັນໜີ້ຂັ້ນທົ່ວງຄວູ້ຍຸຂຍາ ພະຮາຊປະວັດຂອງພະອອງຄໍ່ທີ່ວ່າກຽງເປັນເຊື້ອວົງຄໍ່ຂອງຜູ້ໄດ້ເຕີມອ່າຍ່າໃຫນ ແລະເຫດໃຈ່ງມາສ້າງກຽງຄວູ້ຍຸຂຍາຂົ້ນເປັນຮາຫານັນ ມັນສື່ອກລ່າວໄວ້ມາມາຍ ດ່າງເວິ້ງກລ່າວຕ່າງກັນໄປຫລາຍຍ່າງ

ນັກປະວັດສຳຄັນແລະນັກໂບຮານຄີ່ສ່ວນໄຫ້ຢູ່ນີ້ຄວາມເຫັນເກີ່ຍງກັນເນື່ອງດີນຂອງພະເຈົ້າອ່າຍ່າທອງເປັນ ໂກຖຸຢູ່ຕ້າຍກັນ ຄື່ອ

១. ບາງທ່ານກລ່າວວ່າ ພະເຈົ້າອ່າຍ່າທອງປະທັນອ່າຍ່າທີ່ເນື່ອງວິຍົງນາມແຕ່ກ່ອນນີ້ອັນຕັ້ງອ່າຍ່າແລນໄກລ້ວດັບພັນໜູ່ເຊີງໃນບ້າຈຸນັນ ແລະພະອອງຄໍ່ກຽງພົບພວກຫົ່ວ່າຫຼືກໂຮງໂຄດ້ວຍກາຮອພຍພ້ານັ້ນແທ່ນັ້ນ

(\*) ປ້າຍເລັກວັນ, “ເລົ່າເຮືອງກຽງໄຫຍທີ່ອ່າຍ່າ” ຊຸ້ນປິດ ສັນຕິ ກ. ໂກມອບຸກຄ, ການແລະໜັງສື່ອ ປີທີ່ ๑ ລັບທີ່ ២ (ກວກມາຄມ, ២៥០៥), ພັນ ៨៩-៩៩

๒. นางท่านกล่าวว่า พระเจ้าอู่ทองคงทรงอพยพมาจากเมืองในแคนบันจังหวัดสุพรรณบุรีนั่นเอง ท่านพระราคำว่า อู่ทอง — สุพรรณบุรี — สุพรรณภูมิ เป็นหลักฐานยืนยันอยู่ว่าคงเป็นสถานที่แห่งเดียวกัน พระองค์คงจะทรงเป็นพระราชบุตรเขยของเจ้าเมืองนั้น<sup>(๔)</sup>

หลักฐานส่วนใหญ่กล่าวกันว่า พระเจ้าอู่ทองได้อภิเษกสมรสกับชิตาของเจ้าผู้ครองเมืองหนึ่ง (เดิมสันนิษฐานว่าเป็นเมืองอู่ทอง) ทรงพระปีชาสามารถได้ช่วยเหลือราชการบ้านเมือง จนเป็นที่ไว้วางใจแก่เจ้าผู้ครองเมือง และเป็นที่รักกิจของพลเมืองในเมืองนั้น ดังนั้นเมื่อเจ้าผู้ครองเดิมซึ่งเป็นพระสัสสุระของพระองค์สันพระชนม์ลง พระเจ้าอู่ทองจึงได้เป็นเจ้าเมืองสืบท่อมาใน พ.ศ. ๑๘๙๗<sup>(๕)</sup> และต่อมาได้อพยพมาสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมื่อ พ.ศ.

#### ๑๙๕๓

พระเจ้าอู่ทองประกาศตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นอิสรัณ เมื่อศักราชตรงกับรัชกาลพระมหาธรรมราชาลิไทรานันดดาของพระเจ้ารามคำแหงครองเมืองสุโขทัย แต่เมื่อพระเจ้าอู่ทองประกาศเป็นอิสรัณแล้ว พระมหาธรรมราชาทำอย่างไรไม่ปรากฏในหนังสือพงศาวดาร มากพบในกฎหมายลักษณะลักษณะพิเศษที่ไม่พบในรัชกาลพระเจ้าอู่ทอง ประการเรื่องลักษณะคนหนี้ไปเมืองเหนือมีคำว่า “เมืองท่านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว” จึงได้หลักฐานว่าพระมหาธรรมราชาลิไทรไม่รับผิดชอบปรบกปราม ขอมเป็นหินตรกับกรุงศรีอยุธยาอย่างประเทศที่มีฐานะเสมอ กันและ

(๔) สุกหติศ ต.คุกุล, ม.ร., “สมเด็จพระรามอธิบดีที่ ๑ (พระเจ้าอู่ทอง) เสด็จมาฯ ให้ใน” อนุสรณ์สมเด็จพระเจ้าอู่ทองรามอธิบดีศรีสินธุบรรมณพิตรพระทุทธเจ้าอู่ทัว (พระบรมศิริมิตรการพิมพ์, ๒๕๐๑), หน้า ๑๑๙

(๕) สำราญราษฎร์, สมเด็จฯ กรมพระยา, ॥สองนราษฎร์แห่งความคิดเห็น (พระนคร: ศรีสุภา, ๒๕๗๔), หน้า ๔๖

เมื่อไม่รู้กันมาตลอดครั้งการพระเจ้าอยู่หงส์ และสันนิษฐานว่าตลอดครั้งการพระมหาธรรมราชาลีไทยด้วย<sup>(๙)</sup>

ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยาอาจจะแบ่งออกได้เป็น « ยุค ก่อ ยุค » ๑ เริ่มจากกลางพุทธศตวรรษที่ ๑๕ ถึงกลางพุทธศตวรรษที่ ๒๑ อันเป็นสมัยซึ่งกรุงศรีอยุธยาแผ่อำนาจไปทางตะวันออกและทางเหนือ ยุคที่ ๒ ก่อปลายพุทธศตวรรษที่ ๒๑ อันเป็นสมัยสังคมนักพม่า ยุคที่ ๓ ก่อพุทธศตวรรษที่ ๒๖ อันเป็นสมัยที่มีการคิดต่อ กับต่างประเทศ โดยเฉพาะยุโรป และยุคที่ ๔ ก่อเกือบทั้งพุทธศตวรรษที่ ๒๒ อันเป็นสมัยที่มีความรุ่งเรืองในศอนค่อนศตวรรษ แล้วความมีด้วยความเสื่อมของอาณาจักร จนลงด้วยการเสียกรุงแก่พม่าใน พ.ศ.

๒๓๓๐

สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อยุธยา) โปรดฯ ให้เชญญาของพระมเหสี ก่อชุนหลวงพงว์ไปครองเมืองสุพรรณบุรี และโปรดฯ ให้พระโอรสคือพระราเมศวร ไปครองลพบุรี ใน พ.ศ. ๑๗๑๒ สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ เสด็จสวัรคต สมเด็จพระรามาเมศวร จึงได้เสด็จขึ้นครองราชย์แทน แต่พอถึง พ.ศ. ๑๗๑๓ ก็ต้องถวายราชสมบัติให้แก่ชุนหลวงพงว์ซึ่งทรงอาบุกามากกว่า ชุนหลวงพงว์ได้เสด็จขึ้นครองราชย์ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ วัดชสมัย ของพระองค์มีเวลาขานนานถึง ๙๙ ปี ในระหว่างนี้ได้มีการสังคրามกับอาณาจักร สุโขทัยหลายครั้ง จนในที่สุดก็ได้มีอำนาจเหนือสุโขทัย ใน พ.ศ. ๑๗๑๙ พระเจ้าไสสลือไทย หรือพระมหาธรรมราชาที่ ๒ ได้เสด็จออกมาราบทบัณฑิตมอมแมะ แต่นั้นมากกรุงสุโขทัยก็ถูกฐานะลงเป็นประเทศไทยของกรุงศรีอยุธยา อาณาจักรถูกแบ่งออกเป็น ๒ เขตคือ เขตหนึ่งรวมເອນเมืองตาก กำแพงเพชร นคร-

(๙) บริราบุรุษทั่วไป, สมเด็จฯ เจ้าฟ้ากรุงมหาภaya และสมเด็จฯ กรมมหาภaya คือ “สารสนเทศ” ศิริปักษร ปีที่ ๑๐ เล่ม ๕ (มกราคม, ๒๕๖๐), หน้า ๑๗-๑๘

ส่วนรัช ไว้ด้วยกัน อีกเขตหนึ่งคงให้พระมหาราชรวมราชปกรครองคือ สุโขทัย  
ส่วนรัฐโลก พิษณุโลก และพิจิตร ใน พ.ศ. ๑๘๓๔ สมเด็จพระบรมราชา-  
ธิราชที่ ๑ ได้ทรงเข้าแทรกแซงเหตุการณ์ในเชียงใหม่ ซึ่งเกิดความยุ่งยากเรื่อง  
การสืบราชสมบัติต่อจากพระเจ้ากอโนนา แต่การแทรกแซงของพระองค์ไว้ผล

สำหรับเหตุการณ์ในอณาจักรล้านนาไทยนั้น เมื่อสันสมัยพระเจ้าเมืองราย  
แล้ว อาณาจักรล้านนาไทยที่ต้องแบ่งแยกกันออกเป็น ๒ ส่วน แต่กลับมาร่วม  
กันได้อีกรัชหนึ่งในสมัยของพระเจ้าแสนภูผู้ทรงสร้างเมืองเชียงแสน กษัตริย์  
ล้านนาไทยที่ครองราชบัลลังก์สืบท่องจากพระเจ้าแสนภูได้แก่พระเจ้าคำฟู พระเจ้า;  
พาก และพระเจ้ากอโนตามลำดับ ในสมัยของพระเจ้ากอโนเนื่องที่ล้านนาไทย  
ได้มีความสัมพันธ์ทั้งด้านพุทธศาสนาอย่างใกล้ชิดกับกรุงศุภษาที่ในสมัยของ  
พระเจ้าลีลา แต่เมื่อสันสมัยพระเจ้ากอโนแล้ว อาณาจักรล้านนาไทยเกิดเหตุ  
บุ่มหิบงพระภาระเปลี่ยงชิงราชสมบัติกัน และสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๑ ก็ทรง  
ยกทัพไปแทรกแซงดังกล่าวแล้ว แต่พระองค์ได้เสด็จสวรรคตเสียก่อนในขณะที่  
การสังเกรณยังไม่สิ้นสุด พระเจ้าทองลัน พระราชนคราชชั่งมีพระชนม์เพียง ๔๕  
พรรษาจึงถูกพระรามศวชิงราชสมบัติไป สมเด็จพระรามศวได้ครองราชสมบัติ  
อีกรัชหนึ่งในระหว่าง พ.ศ. ๑๘๓๑ ถึง พ.ศ. ๑๘๓๙ ในระหว่างนั้นเขามีได้เข้ามา  
รุกรานทางชลบุรีและจันทบุรี แต่ถูกขับออกจากไปได้ สมเด็จพระรามราชาพระ-  
ราชนคราชชั่งสมเด็จพระรามศวได้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติสืบท่องจากพระองค์  
ใน พ.ศ. ๑๘๓๙ ในรัชกาลนี้ไม่ปรากฏเหตุการณ์สำคัญมากนัก นอกจากใน  
ตอนปลายรัชกาล คือ ใน พ.ศ. ๑๘๕๒ พระอินทรราชพระอนุชาของสมเด็จพระ-  
บรมราชาธิราชที่ ๑ ได้ชิงราชสมบัติไปจากพระองค์ พระอินทรราชได้เสด็จขึ้น  
ครองราชสมบัติทรงพระนามว่า สมเด็จพระอินทรราช

สมเด็จพระอินทรราชชิรากทรงเข้าແທกราชแห่งเหตุการณ์ในล้านนาไทยอีก  
โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน พ.ศ. ๗๖๕ แต่ทางเชียงใหม่ก็ดำเนินการไว้ได้ เมื่อสมเด็จ  
พระอินทรราชชิรากเสด็จสำรวจใน พ.ศ. ๗๖๑ พระราชนครสพรองค์ใหญ่  
สองพระองค์คือ เจ้าอ้ายพระยาภันเจ้ายี่พระยาได้ชนชั้นแบ่งชิงราชสมบดกัน  
แต่ได้สืบพระราชมรดกทั้งสองพระองค์ ราชสมบดังที่กล่าวแล้ว เจ้าสามพระยา  
พระอนุชาของคู่เล็ก เจ้าสามพระยาเสด็จขึ้นครองราชย์ทรงพระนามว่า สมเด็จ  
พระบรมราชชิรากที่ ๒

เหตุการณ์สำคัญในสมัยของสมเด็จพระบรมราชชิรากที่ ๒ ก็คือทรงยึด  
เมืองได้ใน พ.ศ. ๗๖๕ อันเป็นผลให้สมัยนี้ครวัดของเมืองล้านสุคลัง ใน  
พ.ศ. ๗๖๑ สมเด็จพระบรมราชชิรากที่ ๒ โปรดฯ ให้พระราเมศวร พระ  
ราชนครสปีดรองเมืองพิษณุโลก จึงนับว่าเป็นการสืบอำนาจแต่งเรือนายใน  
ราชวงศ์สุโขทัยเพียงนั้น

ส่วนทางอาณาจักรล้านนาไทยในระหว่าง พ.ศ. ๗๖๕—๘ อันเป็นปลาย  
สมัยพระเจ้าสามผู้แห่งแก่นเพรษนัดดาของพระเจ้าก่อนนั้น ได้เกิดเหตุยุ่งยากขึ้น  
อีก ด้วยกษัตริย์ล้านนาไทยพระองค์นี้ทรงเลิกนับถือพระพุทธศาสนาแล้วทรงหัน  
ไปถือลัทธิภูติผีแทน สมเด็จพระบรมราชชิรากที่ ๒ ได้ทรงยกกองทัพไปแทรก  
แข่งเหตุการณ์ในล้านนาไทยอีก แต่ไม่สำเร็จ ทั้งพระองค์เองก็ยังได้เสด็จ  
สำรวจในระหว่างสังคมรำ ใน พ.ศ. ๗๖๑ อีกด้วย

พระราชนครสปีดรองสมเด็จพระบรมราชชิรากที่ ๒ ซึ่งได้ทรงอ้างตนมา  
ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ รัชสมัยของพระองค์ซึ่งมีเวลา  
นานถึง ๔๐ ปี เป็นสมัยที่มีความสำคัญมากที่สุดของประวัติศาสตร์ยุคที่ ๑ เป็น  
สมัยที่ทรงรวมอำนาจการปกครองเข้ามาสู่ศูนย์กลาง และทรงทำสังคมรำกับ

พระเจ้าติโลกราชราชโอรสของพระเจ้าสามัคคีแห่ง Lan Na ไทยอยู่เก็บ  
ตลอดรัชกาล พระเจ้าติโลกราชทรงครองเชียงใหม่ยืนในระหว่าง พ.ศ. ๑๕๘๕  
ถึง พ.ศ. ๑๖๓๐ เพื่อให้การส่งความกับ Lan Na ไทยสะทวักขัน สมเด็จพระ  
บรมไตรโลกนาถจึงได้เสด็จมาประทับอยู่เสี้ยพมณุโลก ปล่อยให้พระราชน  
โอรสพระองค์ใหญ่ครองกรุงศรีอยุธยา ส่วนพระราชนอสังค์ที่๒ นั้นคง  
ประทับอยู่กับพระบรมไตรโลกนาถต่อไป สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้สวรรคต  
เมื่อ พ.ศ. ๑๖๓๑

พระราชนอสังค์ใหญ่ของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ครองราช  
สมบัตต่อมา ณ กรุงศรีอยุธยา ทรงพระนามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่๓  
ส่วนพมณุโลกนั้นทรงมอบให้พระอนุชาซึ่งทรงพระนามว่า พระเจษฐา  
ใน พ.ศ. ๑๖๓๔ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่๓ สันพระชนน์ พระเจษฐา  
ทรงมีชื่อสายสุกโภททางพระราชนารดา ได้เสด็จฯ ลงนครองราชย์ต่อ ทรงพระนาม  
ว่า สมเด็จพระรามาธิบดีที่๒

สมเด็จพระรามาธิบดีที่๒ ทรงเป็นกษัตริย์อยุธยาพระองค์แรกที่ต่อ  
กับชาวญี่ปุ่น ก่อ ไนเตอนตัน พ.ศ. ๑๖๓๒ อัลบูเคอร์ค (Albuquerque) ได้ส่ง  
ทูตมาสู่กรุงศรีอยุธยาเป็นครั้งแรก ในสมัยนั้นทรงที่กรุงศรีอยุธยาเป็นขอมให้ชาว  
โปรตุเกสเข้ามายังได้ในกรุงศรีอยุธยา นั่นวิค บีตตันและนิโคลัสรัมราช

ทรงกระช่วงเวลา ๗ ปี ทรงครองราชย์ต่อ Lan Na ไทยยังคงยืดเยื้อต่อมา จนสมเด็จ  
พระรามาธิบดีที่๒ เสด็จสวรรคต เมื่อ พ.ศ. ๑๖๓๔ พระราชนอสังค์อุท  
ช้างกรุงซึ่งทรงพมณุโลกอยู่ขึ้น ได้เสด็จฯ ลงนครองราชย์ต่อจากพระองค์ ทรงพระ  
นามว่า สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่๔ กษัตริย์พระองค์นี้ได้ทรงสั่งราชทูตไป  
เรือมาสังบทึกกับเชียงใหม่ แต่พระองค์เสด็จฯ สวรรคตเสียแต่ยังแก่นุ่น เมื่อ พ.ศ.  
๑๖๓๖ พระเจษฐาซึ่งเป็นพระอนุชาต่างพระชนนี้จึงขึ้นราชสมบัติไปเสียจาก

พระวันปฏิราชพะໂອສວັບ ດ ພຣມາຂອງສມເດືອພະບານມາຈີ່ວັນທີ ແລະ ສມເດືອ  
ພຣະຊີ່ວັນທີ ເສດີ່ຈົນຄວອງຮາຍໆເມືອ ພ.ສ. ۲۰۸۳

ໃນວັກຄາລສມເດືອພຣະຊີ່ວັນທີ ເວັນທີກຽງສຣ້ອບູຫຍາ ໄດ້ເວີ່ມຂັດແບ່ງກັນ  
ພມໍາເປັນກຽງແຮກ ເພຣະເມືອພຣະເຈົ້າທະບູນຫະເວົ້າກັບກັບໄປຕົກງົງຫັງສາວດີໃນ  
ພ.ສ. ۲۰۸۳ ນັ້ນໄດ້ເສດີ່ລ່ວງດີ່ເຂົ້າມາໃນແດນໄກທີ່ວ່າ ສມເດືອພຣະຊີ່ວັນທີ  
ທີ່ວັນທີເຫຼົ່າເນື່ອກັບຄົນນາໄດ້ດ້ວຍຄວາມຮ່ວມມືອອງທ່ານໂປ່ງຕຸກສ ນີ້ຄອບຈຸດ  
ເວີ່ມຂອງສັງຄວາມຮ່ວມໜ່ວງກຽງສຣ້ອບູຫຍາກັບພມໍາໜຶ່ງດຳເນີນອຸ່ປັດຍຸດທີ່ ۲

ເນື່ອສມເດືອພຣະຊີ່ວັນທີ ເສດີ່ສວຽດຕິໃນ ພ.ສ. ۲۰۸۴ ນັ້ນ ໄດ້ເກີດ  
ເຫຼຸ່ມຍຸງເກີນເວັ້ງການສົ່ນວັນສມບັດຂນອກ ເພຣະພຣະບອດພ້າກວ້ວພ້າ  
ວັນໂອສຍັງກາງພຣະເຍົວອຸ່ປັດ ທ້າວສຸ່ສຸດຈັນທີ່ພຣະມາຮາດຂອງພຣະບອດພ້າໄດ້  
ສັນບສຸມໃຫ້ຊັກຄື່ອບຸນວຽນຄາຈີ່ວັນທີ່ເປັນໃຫຍ່ ໂດຍລອນປັບປຸງພຣະນົມພຣະບອດພ້າ  
ເສີ່ຍ ບຽດດາຫ້າຮາກການອັນນີ້ນີ້ພິເວນທ່າງເພັນໄວ້ຫນາຈຶ່ງໄດ້ກຳຈັດບຸກຄົກທີ່ສອງ  
ເສີ່ຍ ແລ້ວອັນເຊີ່ງພຣະວັງສີ່ພຣະອັນກ່າງໜ່ົງພົນວັນອຸ່ປັດທີ່  
ເນື່ອ ພ.ສ. ۲۰۸۴ ກຽງພຣະນາມວ່າ ສມເດືອພຣະມາກັກພຣະດີ

ບຸກທີ່ ۲ ແກ່ງປະວັດຕີສາສຕ່ວສມບັດກຽງສຣ້ອບູຫຍາ ຄື່ອໃນກົງຫລັ້ນຂອງພຸທະ  
ສດວຽຍທີ່ ۲ ນີ້ ເປັນເຮັດວຽກສົ່ນວັນສມບັດພມໍາໂດຍຄວດ ຊຸນພິເວນທ່າງ  
ເພັນໄດ້ຮັບພຣະຫານນານໃໝ່ວ່າພຣະມາກັກມາຈີ່ວັນທີ່ ເພື່ອແສດງຄົງການສົ່ນເຫຼືອ  
ສາຍມາຈາກຮາງສຸ່ໂຈທີ່ ພຣະມາກັກຮມວາຫ້າໄດ້ອົກເນົາກັບພຣະວັງສູງເຖິງກິ່ງຕົ້ນ  
ພຣະວັນທີ່ດາວອອງສມເດືອພຣະມາກັກພຣະດີ ກຽງນີ້ພຣະວັນໂອສສອງພຣະອັນຄື່ອ  
ສມເດືອພຣະນະຄວາກັບສມເດືອພຣະເອກທະກາ

ໃນ ພ.ສ. ۲۰۸۴ ພມໍາໄດ້ຍັກກັບເຂົ້າມາຫາງເນາະດະນະ ກາງູຈັນນີ້ ແລະ  
ສຸພຣະນີ້ ກາງສັງຄວາມກຽງນັກງຽງສຣ້ອບູຫຍາໄດ້ສູງເສີ່ຍສມເດືອພຣະສູງໂດຍກັບ  
ພຣະນະເສົ້າອອງສມເດືອພຣະມາກັກພຣະດີໄປໃນກາຮັນຫ້າກັບພຣະເຈົ້າແປງ ໃນ

พ.ศ. ๒๑๑๑ สมเด็จพระมหาจักรพรรดิทรงสละราชสมบัติให้แก่สมเด็จพระ  
นับหน้าธิราชราชโอรศ แล้วเดิมข้ออภินิษฐ์ และใน พ.ศ. ๒๑๑๒ นั้นเอง  
กรุงศรีอยุธยาที่เสียแก่พม่าในสมัยของพระเจ้าบูรพา นับเป็นการเสียกรุง  
ศรีอยุธยาครั้งแรก จากนั้นพม่าได้แต่งตั้งให้สมเด็จพระมหาธรรมราชาปักครองกรุงศรี-  
อยุธยาต่อไป ครั้นถึง พ.ศ. ๒๑๒๗ สมเด็จพระนเรศวร์มหาราชนราชประวัติศาสตร์  
ของสมเด็จพระมหาธรรมราชาที่ประกาศอิสรภาพไม่ขึ้นแก่พม่า และได้ทรงทำ  
สหกรณ์กับพม่าต่อมาจนตลอดรัชกาล และได้เดิมสหกรณ์ในระหว่างการ  
สหกรณ์นั้นเองเมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๘

เมื่อสมเด็จพระเอกาทศรีฯ พระอนุชา เสด็จขึ้นครองราชย์ใน พ.ศ. ๒๑๔๘  
นั้นก็นับได้ว่าเป็นการเริ่มต้นยุคที่ ๓ แห่งประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา คือ<sup>๕</sup>  
เริ่มนิยมการติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ทางญี่ปุ่นมากขึ้น ในสมัยสมเด็จพระรามา-  
นีดีที่ ๒ นั้นกรุงศรีอยุธยาได้เก็บทำสัญญา กับโปรตุเกส มาแล้ว และในสมัย  
สมเด็จพระนเรศวร์มหาราชน ที่มีการทำสัญญา กับสเปน ในสมัยสมเด็จพระ  
เอกาทศรี ก็มีความสัมพันธ์กับช่องแค้นและญี่ปุ่นตามลำดับ

ก่อนสันพระชนม์ใน พ.ศ. ๒๑๕๓ เพียงเล็กน้อย สมเด็จพระเอกาทศรี  
ได้รับสั่งให้ประหารพระโอรศเสียในข้อหาสนับสนุน ราชสมบัติจึงถูกผ่านแก่พระราชน  
โดยสองครั้งคือเจ้าพ่อศรีเสาวภาคย์ กษัตริย์องค์ที่สองของราชย์ต่อมาคือสมเด็จ  
พระเจ้าทรงธรรม ได้เดิมขึ้นครองราชสมบัติเมื่อพ.ศ. ๒๑๕๓ ในตอนต้น  
รัชกาลเกิดความขัดแย้งกับญี่ปุ่น และในตอนปลายรัชกาลก็มีเรื่องที่จะต้องปราบ  
ปรามเขมรในพ.ศ. ๒๑๕๕ นั้นเองที่พระเจ้าเจมส์ที่ ๑ จากอังกฤษได้ส่ง  
พระราชาสันมารยังกรุงศรีอยุธยา

เมื่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมเสด็จสหกรณ์ใน พ.ศ. ๒๑๗๓ นั้น ได้  
บุ่งยกทางการสันราชสมบัติกับเดิมขึ้นอีก พระเจ้ายูประราชโอรศเพิ่งจะมีพระ

ชนม์เพียง ๙๕ พระยาเท่านั้น ผู้ที่อ่านจากแท้จริงในภาษาเดิม จึงเห็นว่า พระยาสุริวงศ์ สมเด็จพระเจ้าธนบุรีได้กรองราชสมบัติอยู่ถึง พ.ศ. ๒๑๗๒ ก็ถูกปลงพระชนม์ พระอาทิตยวงศ์พระอนุชาได้เสด็จขึ้นกรองราชย์แทน แต่ไม่นานนักก็ถูกปลงพระชนม์อีก เจ้าพระยาสุริวงศ์ได้ขึ้นกรองราชสมบัติ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระเจ้าปาราชาทกอง ในบุตรได้มีการกำจัดข้าราชการและพระราชวงศ์ที่เป็นฝ่ายตรงข้ามเป็นอันมาก

ใน พ.ศ. ๒๑๕๘ สมเด็จพระเจ้าปาราชาทกองเสด็จสวรรคต เสด็จสู่ฯ ยกภรรยาเดิม สมเด็จพระศรีสุธรรมราชาพระอนุชา ได้ขึ้นกรองราชสมบัติจากสมเด็จเจ้าพี่ใหญ่พระโอรสของสมเด็จพระเจ้าปาราชาทกอง แต่ต่อมาสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาถูกสมเด็จพระนารายณ์ชิงราชสมบัติอีกครั้งหนึ่ง เพื่อจะสมเด็จพระศรีสุธรรมราชาคิดว่าจะกับพระชนม์ฐานะของสมเด็จพระนารายณ์

รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชระหว่าง พ.ศ. ๒๑๕๘ ถึง พ.ศ. ๒๑๗๓ นับเป็นรัชสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเริ่มความเจริญรุ่งเรืองเป็นอย่างยิ่งทั้งในด้านการติดต่อกับต่างประเทศ ศิลปะและวัฒนธรรม ทรงมีความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับฝรั่งเศส วินดี้การส่งครามกิมี่เพียงการสนับสนุนเชียงใหม่ใน พ.ศ. ๒๑๖๘ เท่านั้น รัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราชครอบคลุมต่อเนื่องกันต่อเนื่อง ๔๕ ปี ซึ่งมีความเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๓

เมื่อสมเด็จพระนารายณ์มหาราชเสด็จสวรรคตใน พ.ศ. ๒๑๗๓ นั้น พระได้กรองราชสมบัติให้กับ สมเด็จพระเพทราชา ซึ่งเป็นบุตรของพระชนม์สมเด็จพระเพทราชาไม่ทรงโปรดฝรั่ง ฉะนั้น อ่านจากหัวข้อเป็นจังหวัดสุโขทัยในรัชกาลนั้น สมเด็จพระเพறราชาเสด็จสวรรคตเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๖ ดูนัดวงสร功德ได้กรองราชย์ต่อ ทรงพระนามว่า สมเด็จพระสราษฎร์ภูท ๔ พระ

เจ้าเตือ กษัตริย์พระองค์ต่อมาคือสมเด็จพระภูมินทรชา หรือสมเด็จพระเจ้าทัยสาระ พระโอรสาของพระเจ้าเสือ ในรัชกาลนี้กรุงศรีอยุธยาได้มีเมืองบันทาย-มาศจากเมือง สามเดือนพระเจ้าทัยสาระเดือนสิงหาคมใน พ.ศ. ๒๒๗๕ พระอนุชาของพระองค์ก็ได้ชิงราชสมบัติไปจากพระราชโอรส พระมหาชนกัตริย์พระองค์ใหม่ ฉักรา สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ซึ่งกรุงราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๗๕ ถึง พ.ศ. ๒๓๐๑ เป็นรัชสมัยที่กรุงศรีอยุธยามีความเจริญรุ่งเรืองและส่งบสุขอีก ภาระหนักก่อนที่จะถึงแก่ความพินาศในปี พ.ศ. ๒๓๑๘ ในรัชกาลนี้การศาสนากลาง วรรณกรรมมีความเจริญไม่แพ้สมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

กรุงศรีอยุธยาถูกกรุงศรีอยุธยา เนื่องพระเจ้าอุดล่องพญาเด็จฯ ขึ้นสู่บัลลังก์พม่าเมื่อ พ.ศ. ๒๒๕๕ แต่การนี้ทางกรุงศรีอยุธยาหลังจากสมัยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศนั้น ปรากฏว่าบ้านเมืองมีความอ่อนแอมาก สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร พระราชนัดดาของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศเด็จฯ นั้นกรุงราชย์ไม่นานก็ต้องทรงสลดไปสมเด็จพระเจ้าอุทุมพรทรงเสียชีวิตในวัย ๖ ท่อนแอมาก ในที่สุดกรุงศรีอยุธยาถูกกองทัพเมืองสีคิ้วเข้าโจมตี ครองหนังเมืองฯ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๐ นับว่าเป็นทัพสนับสนุนแห่งประวัตศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา

#### รายพระนามพระมหาชนกัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยา ๓๓ พระองค์ มีดังนี้<sup>(๔)</sup>

๑. ราชวงศ์อุ่นยะ	สมเด็จพระราชนัดดาที่ ๑ (อุ่นยะ)	พ.ศ. ๑๙๗๗—๑๙๘๗
๒. „	สมเด็จพระราเมศวร (ศรีที่ ๑)	พ.ศ. ๑๙๘๗—๑๙๙๗
๓. ราชวงศ์สุธรรมณัฐ	สมเด็จพระราชนัดดาที่ ๒ (พัช)	พ.ศ. ๑๙๙๗—๑๙๑๗
๔. „	พระเจ้ากอสัน (ฤกษ์พังชัณฑ์)	พ.ศ. ๑๙๑๗—๑๙๒๗
๕. ราชวงศ์ศรีกร	สมเด็จพระราเมศวร (ศรีกร)	พ.ศ. ๑๙๒๗—๑๙๓๗
๖. „	สมเด็จพระราમราชา (ถูกยกจากราชสมบัติ)	พ.ศ. ๑๙๓๗—๑๙๔๗
๗. ราชวงศ์สุธรรมณัฐ	สมเด็จพระอินทราธิราช (จันทร์อินทร์)	พ.ศ. ๑๙๔๗—๑๙๖๗

(๔) กรรมการข่าวประวัติศาสตร์ไทย, ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา (พระองค์: ใจพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๕), หน้า (๑)-(๒)

๗๙. ราชวงศ์สุพรรณภูมิ	สมเด็จพระบรมราชាឨิรักษ์ที่ ๒ (เจ้าสามพระยา)	พ.ศ. ๑๗๖๙—๑๘๕๖
๘๐. "	สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ	พ.ศ. ๑๗๙๙—๑๘๓๘
๘๑. "	สมเด็จพระบรมราชាឨิรักษ์ที่ ๓	พ.ศ. ๑๘๓๙—๑๘๓๘
๘๒. "	สมเด็จพระบรมราชานาขศักดิ์ที่ ๒	พ.ศ. ๑๘๖๙—๑๘๗๖
๘๓. "	สมเด็จพระบรมราชាឨิรักษ์ที่ ๔ (ทุนอุดมราชูปถัมภ์)	พ.ศ. ๑๘๗๙—๑๘๗๖
๘๔. "	พระบรมราชโถราษ (ถูกป่องพระชนม์)	พ.ศ. ๑๘๗๖—๑๘๗๘
๘๕. "	สมเด็จพระชัยราชาธิราช	พ.ศ. ๑๘๗๘—๑๘๘๙
๘๖. "	พระบรมราชโถราษพัชรพัชร (ถูกป่องพระชนม์)	พ.ศ. ๑๘๘๙—๑๘๙๙
๘๗. "	สมเด็จพระมหาจักรพรรดิ	พ.ศ. ๑๘๙๙—๑๙๐๙
๘๘. "	สมเด็จพระมหาชนกกริริยา	พ.ศ. ๑๙๐๙—๑๙๑๖
๘๙. ราชวงศ์สุ่นทับ	สมเด็จพระมหาธรรมราชา	พ.ศ. ๑๙๑๖—๑๙๓๘
๙๐. "	สมเด็จพระบรมราชโณมมหาราชา	พ.ศ. ๑๙๓๘—๑๙๔๔
๙๑. "	สมเด็จพระบรมราชโณมมหาราชา	พ.ศ. ๑๙๔๔—๑๙๕๓
๙๒. "	พระศรีเสนา膏รัตน์ (ถูกป่องพระชนม์)	พ.ศ. ๑๙๕๓—๑๙๕๗
๙๓. "	สมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ	พ.ศ. ๑๙๕๗—๑๙๖๑
๙๔. "	สมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอ (ถูกป่องพระชนม์) พ.ศ. ๑๙๖๑—๑๙๗๔	พ.ศ. ๑๙๖๑—๑๙๗๔
๙๕. "	พระยาทศยังค์	พ.ศ. ๑๙๗๔—๑๙๗๘
	(ต่ออ้อดีกากรบาทสมบดี แสง ถูกป่องพระชนม์ภายในหลัง)	
๙๖. ราชวงศ์ปาราณาภรณ	สมเด็จพระเจ้าปาราณาภรณ	พ.ศ. ๑๙๗๘—๑๙๘๗
๙๗. "	สมเด็จเจ้าฟ้าวีระ (ถูกป่องพระชนม์)	พ.ศ. ๑๙๘๗—๑๙๙๙
๙๘. "	สมเด็จพระสังฆราช	พ.ศ. ๑๙๙๙—๑๒๐๗
๙๙. "	สมเด็จพระบรมราชโถราษ (๑๒๔๖ฯต่อ)	พ.ศ. ๑๒๔๖—๑๒๕๔
๑๐. "	สมเด็จพระเจ้าทักษิณ	พ.ศ. ๑๒๕๔—๑๒๖๔
๑๑. "	สมเด็จพระเจ้าทักษิณโกศ	พ.ศ. ๑๒๖๔—๑๒๗๔
๑๒. "	สมเด็จพระเจ้าอุทุมพร	พ.ศ. ๑๒๗๔—๑๒๘๔
๑๓. "	(สละราชย์สมบัติออกสมนuch)	
๑๔. "	สมเด็จพระเจ้าเมตตี้	พ.ศ. ๑๒๘๔—๑๒๖๖

## การยกระดับอยุธยา

จากเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่าชาวกรุงศรีอยุธยาได้ประสบเหตุการณ์ต่าง ๆ มากมายทั้งที่พังปรารถนา และไม่พังปรารถนา ชาวกรุงศรีอยุธยาเป็นผู้สร้างวรรณกรรมในสมัยอยุธยาขึ้น จึงเห็นสมควรที่จะศึกษาเรื่องราวของกรุงศรีอยุธยาในด้านต่าง ๆ เช่น การปกครอง สังคม ศาสนา ศิลปะฯ เพื่อให้เห็นได้ชัดขึ้นว่าประสบการณ์ของชาวกรุงศรีอยุธยา ได้มีส่วนสร้างรูปแบบวรรณกรรมของตนไว้อย่างไรบ้าง

### การปกครอง

การปกครองของประเทศไทยเดิมแต่สมัยโบราณเป็นต้นมา ได้มีพระมหากษัตริย์เป็นหัวหน้าผู้ปกครองประเทศไทย ในสมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานี การปกครองถือหลักครอบครัวเป็นหลักสำคัญ คนในการครอบครัวมีหัวหน้าครอบครัว มีภาระรับผิดชอบต่อกันและกัน ครอบครัวทั้งปวงรวมกันเข้าเป็นเมืองหรือรัฐ ไม่เจ้าเมืองหรือพระมหากษัตริย์ปกครองในฐานะหัวหน้าครอบครัว อำนาจการปกครองทั้งหมดทั้งปวงจึงรวมอยู่ในองค์พระมหากษัตริย์ ผู้ทรงมีหน้าที่ปกครองให้พลเมืองได้รับความร่มเย็นเป็นสุข ทรงเป็นที่พึ่งในยามที่มีภัยพิบัติ ทรงป้องกันให้พ้นจากศรรุ และทรงระงับข้อพิพาทต่าง ๆ อันเกิดขึ้นภายใต้ด้วยความยุติธรรม ทรงรักษาสันติสุภาพต่าง ๆ อันเป็นสมบัติของชนที่เป็นอิสระ และทรงส่งเสริมศิลปะธรรมจารราบทด้านวิชาความรู้ต่าง ๆ อันเป็นเครื่องทำให้หมู่ชนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบเรียบร้อย

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (พ.ศ. ๑๗๕๓—๑๗๖๒) ได้ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีแล้ว การตัดต่อระหว่างไทยกับขอมมีมากขึ้น ไทยทางใต้ได้รับการอุบรมทางระบบที่บีบประเพณีแบบขอมมาก

กว่าไวยทั้งแนวอื่น เพราะได้คุยกันอยู่กับพวกรข้อมมาเป็นเวลานาน จึงได้รับประเพณีการปกครองของขอมเช่นกันว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นเทวราชามาใช้นอกจากนี้ไทยยังได้รับคัมภีร์ธรรมศาสตร์มาจากมหาชนอัญ แต่ไม่คัมภีร์ธรรมศาสตร์นี้เดิมการยกย่องพระมหากษัตริย์เป็นเทวราชามา เช่นเดียวกัน ในชาตินี้ได้ออกตามคดิพราหมณ์ก่อน ก็อถือว่า พระมหาจักรีบูรณะมีลักษณะเที่ยบเท่าพระศิวะ เหรือพระวิษณุ ดังปรากฏในพิธีไหว้ เช่น พิธีนมราชาภิเมก ในพิธีเพราหมณ์ สายบายนต์อัญชิญพระเป็นเจ้าแห่ง แต่ต่อมาคัมภีร์ธรรมศาสตร์ดังกล่าวก็อยู่ปลีຍແປ່ງໄປຈະລັດເທິນໄປໃນຄາສານພຣາມນີ້ຄົນເລືອນເສັ້ນຫຼຸດ ປະກ່ອຍ ຈຸດຍມາເບີນຄົນກົງຂອງໄຕຍພຣຸກສາສານໃນທີ່ສຸດ

การปกครองในรัชสมัยสืบต่อพระรามาธิบดีที่ ๑ นั้น พระองค์ทรงได้รับอิทธิพลจากขอม ทำให้เกิดกษัติการปกครองแบบไทยเดิม นั่น แบบ “บิดาปกครองบุตร” นั่นก็สูญไปทั้งหมดแล้วคงไม่ ทั้งพระเยรูซัมภ์การปกครองแบบนี้ตระหนักว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นสมมติเทาห ทรงสัมเชือสายมาจากเทวดาต่างจากประชาชนสามัญ อันอาจเดชะดาให้การปกครองจึงเป็นอยู่กันพระมหากษัตริย์แต่พระองค์เดียว

เมื่อพระมหากษัตริย์ทรงกล้ายเป็นสมมติเทพขนาดไหน ทางราชการและประชาชนจึงต้องถวายความเคารพต่อพระองค์ในฐานะนายกบัว หรือในฐานะเทพเจ้ากับมนุษย์ นอกจากเน้นบุคคลที่มีฐานะต่ำกว่า เช่น นายพลสักหนาททรงทราบถูกจับมาได้ หรือคนที่ต้องโทษ ก็ถูกเหยียดหมายเป็นทาส ได้มีหลักฐานปรากฏว่าเคยมีทาสในกรุงศรีอยุธยาหนึ่นไปแสวงหาอิสรภาพที่กรุงสุโขทัย ในเมืองสองพระนครนี้เป็นพันธ์ไม้ครั้นฐานะเอื้อย่างประเสริฐมีสักดิ้นเสียงอัน พอกทาสเหล่านถูกเหยียดว่าเป็นสัตว์เลี้ยงของนาย สถานะทางสังคมของรายบุรุษในสมัยอยุธยานั้น จึงเปลี่ยนแปลงไปมาก มีการแข่งขันของบุคคล ก็อภิยัติย์ พระสงฆ์

ข้าราชการ ประชาชนและพวกพาส และการเร่งรีบให้มีมากขึ้นเมื่อสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงดังกล่าวเนื่องจากภาระและกำหนดงานค้างคิดนานขึ้น

ต่อมาสมเด็จพระบรมราชินิราชนัดดา ทรงแต่งงานไปครอบครุณดินแดนสุโขทัยทั้งหมด เมื่อ พ.ศ. ๑๘๒๑ อิทธิพลของระบบการปกครองตามแบบของกรุงศรีอยุธยาได้แผ่ขยายครอบคลุมเหนืออินเดียสุโขทัยล้วน และได้ทำให้ลักษณะการปกครองตามแบบไทยเดิมต้องผันเปลี่ยนไปตามอำนาจของผู้ปกครอง ในสมัยแรก ๆ การปกครองแบบ管理体制ป่าไม้ชนิดนี้ยังคงมีส่วนคล้ายคลึงกับการปกครองแบบนี้คือป่าไม้อยู่บ้าง แต่ก็มีเดิมอยู่ในระบบนั้นตลอดไปหากได้มีการเปลี่ยนแปลงผันแปรรูปการปกครองที่ทำให้ภาระดังที่หน้างานพระมหามาษีขึ้นคนออกไป คิดเห็นที่เคยถือไว้ว่าพระเจ้าแผ่นดินเป็นบัวที่เปลี่ยนไปเป็น “เจ้าชวต” หรือ “เจ้าแผ่นดิน”

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา ฐานะของพระเจ้าแผ่นดินเกินห่างไปจากราชฎร ทุกที่ พระมหามาษีครับงดูทรงปกครองบ้านเมืองโดยอิทธิชาติ พระองค์ทรงนี้พระราชอำนาจอำนาจที่จะทรงทำศึกสงครามได้ ทำไม่ต่ำ ลงโทษ หรือประทานอภัยอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ พระองค์จึงทรงมีพระราชอำนาจที่จะทรงออกกฎหมายซึ่งบังคับตามพุทธศาสนา โดยไม่ทรงต้องขอคำแนะนำหรือความเห็นจากเจ้านาย ชุนนางผู้ใดเลย ทุกสิ่งทุกอย่างจะเป็นไปตามแค่พระองค์จะทรงมีพระราชประสงค์ มีประเพณีอยู่สิ่งหนึ่ง ก็อ ที่ประชุมเสนาบดีที่ปรึกษาจะทูลแนะนำให้ในเรื่องสำคัญก็ยอมทำได้ แต่พระมหามาษีครับงดูที่จะทรงมีพระราชอำนาจที่จะทรงรับหรือไม่รับคำแนะนำนั้น ด้วยเหตุนั้น ให้พระองค์ทรงพิจารณาไว้เป็นทางดีสุด สิ่งนั้นประชาชนพลเมืองก็จะต้องปฏิบัติตาม

การบริหารประเทศ ในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นถือเป็นรัฐบาลที่ได้รับอิทธิพลจากข้อมูลมาใช้ แต่ในด้านการปกครองราชอาณาจักรสมัยต้นก็ยังคงเลือกเอา

แบบแผนของกรุงสุโขทัย และของขอมมาปรับปรุงใช้ในกรุงศรีอยุธยา เป็นต้น  
ว่าการควบคุมพลเมืองใช้วิธีทหารเหมือนอย่างสุโขทัย และการกำหนดท้องที่  
ในการบังคับบัญชาให้เข่นเดียวกัน ให้ทุกเมืองมีอำนาจจัดการภายในเมืองของ  
ตนเอง เจ้าเมืองเก็บส่วนยอดของเงินที่คืนมาใช้เอง เรียกคืนมาเป็นทหาร  
เอง ก่อสร้างถนนทางเอง จัดการบ้านเมืองของตนเองทุกอย่าง โดยมีกรรม  
การเป็นผู้ดูแลช่วยเหลือ ความผูกพันของเมืองเหล่านี้ต่อเมืองหลวงก็คือ การ  
ส่งทหารไปช่วยเมื่อเวลาเกิดศึกสงคราม

ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ พระองค์ทรงพระดำริว่า  
กรุงศรีอยุธยามีอาณาเขตกว้างขวางซึ่ง ส่วนวิธีการปกครองยังไม่ทั่วถึงและรัดกุม  
พอ จึงควรที่จะขยายอำนาจของราชธานีออกไปให้กว้างขวาง การที่ผู้กองคร  
ต่าง ๆ มีอำนาจสิทธิขาดในการปกครองตนเองนั้นเป็นอุปสรรคต่อการสถาปนา  
ความมั่นคงของพระราชอาณาจักรเป็นส่วนรวม การแก้ไขระบบที่บ้านประเทศนี้การ  
ปกครองครองซึ่ง พะองค์ทรงอาศัยพากหัวราชการเมืองสุโขทัย ชาวกัมพูชา  
ตลอดทั่วพวกราชหมดพอกเจ้านายทั่วพระยา ซึ่งมีความชำนาญด้านการปกครอง  
ร่วมกันปรึกษาหารือและวางแผนปฎิบัติซึ่ง การแก้ไขประเทศนี้การปกครองน  
ได้แยกการทหารและพลเรือนออกจากกันเป็นครั้งแรก ฝ่ายทหารมีสมุดหกต่อหนึ่  
เป็นหัวหน้าบังคับบัญชาตรวจสอบราชการทหารทั่วพระราชอาณาจักร ฝ่ายพลเรือน  
มีสมุหนายกเป็นหัวหน้า บังคับบัญชาฝ่ายพลเรือนทั่วพระราชอาณาจักร และมี  
เสนาบดีเจ้ากระทรงทั้ง๔ เป็นมาตรฐานก่อร่องลงมา มีกรมเมือง กรมวัง กรมคลัง  
และกรมนา ส่วนการปกครองทั่วเมืองนั้นก็ทรงยกเลิกเมืองหน้าด่านหรือเมือง  
ดูดลุงออกเสีย ทั้งนี้เพื่อเป็นการขยายอำนาจของเมืองหลวงให้กว้างขวางออก  
ไป แล้วจัดตั้งเมืองชั้นในขึ้นเป็นเมืองในเขตราชธานี มีเจ้าเมืองริบกวา “ผู้รัง”  
เป็นผู้ปกครองปฏิบัติการตามคำบัญชาของเจ้ากรมในราชธานี ซึ่งไม่มีอำนาจ

ເគົ້າຂາດເນັ້ນເຈົ້າເມືອງ ເມືອງແຫ່ນຕົ້ນອູ້ກິລັມເມືອງຫລວງສົນອຸນເປັນກອງຮັກຍາ  
ຕ່ານຂອງກອງທັບເປັນທັນ

ໃນແຜ່ນດີນສົມເຈົ້າພະບຽນໄຕຣໂລກນາຄ ອຳນາຈຂອງພະນັກງານຕົວຢ່າງ  
ແບ່ງຂຶ້ນຄານລຳດັບໜ້າໂພ່ນດີນຕ່າງ ຖໍ່ມີເຂົາແດນຕົດກັບເມືອງໃໝ່ ໃພີ່ພອ  
ທພະວອກໆຈະທຽງສາມາດກຳໄໝແຜ່ນດີນແຫ່ນນັ້ນຢ່າງເກຮັງແລະອູ້ໃນນັ້ນກັບນັ້ນຫາຂອງ  
ພະວອກໆໄດຍຕຽງ ດ້ວຍເຫດຸ້ນຈຳເປັນອ່າງຍິ່ງຢ່າງທີ່ພະວອກໆຈະຕ້ອງທຽງຈຳກັດສິຫຼິ  
ແລະອຳນາຈຂອງພວກເຈົ້ານາຍຕອດຈົນຂ້າຮາຊາກຮັນສູງ ໂດຍການຈັດຮະບັບການປົກ  
ກອງໄຫວ້ດຸກນຸ້ນ

ກາຮັດຕື່ມແນ່ງສຸມທຸກລາໄໂມນແລະສຸມຫານຍກຂົນນີ້ຜລສຳຄັງໃນການ  
ປົກກອງປະເທດ ກ່າວ່າກ່ອ້າ ກຳໄໝອຳນາຈຂອງພະນັກງານຕົວຢ່າງແກ່ກວ້າງຂວາງອອກ  
ໄປກວ່າເດີນ ເພົະສຸມທຸກລາໄໂມນນີ້ອຳນາຈຄວນຄຸມດູແລກໜ້າເມືອງຝ່າຍໃຫ້ ສຸມຫານຍກ  
ຄວນຄຸມຫ້າເມືອງຝ່າຍແກ່ນອ ນັ້ນກໍອ້າອຳນາຈຂອງຮາຊານເຮັນແປ່ໄປກອບຄອມຫ້າເມືອງ  
ຕ່າງ ແນ້ວ່າ ເນັ້ນດ້ວຍອັນດາເສັນນັບດື່ມສອງດຳແນ່ງນັ້ນຕຽບຕ່ອງພະນັກງານຕົວຢ່າງ  
ພະວອກໆທຽງເປັນຜູ້ອອກຄຳສົ່ງ ທຽງເບີ່ນຜູ້ຕົດສິນພະຍົກໃນການກຳຫັນດົນໂບນາຍ  
ຈຶ່ງອາຈັກລ່າວໄດ້ວ່າເປັນການປົກກອງທຸນພູນງູນຮຸນອຳນາຈເຂົ້າສູ່ສູນຍົກຄາງ<sup>(๔)</sup> ກົນ  
ເພົະສຳນັກງານກຸລາງຂອງກ່ຽວ່າງ່າງຕ່າງໆ ອົກກ່ຽວ່າງ່າງ ບຸກຄດ ຮຸນທັກກ່ຽວ່າງ່າງ  
ກອງຫ້າເມືອງໂຄຍເນພາະຕົ້ນອູ້ໃນເມືອງຫລວງ ແລະເຈົ້າກົມທີ່ສຳຄັງ ແລະເລັ້ນນັ້ນ  
ກົງຮັບຄຳສົ່ງໂດຍທຽງກາພະນັກງານຕົວຢ່າງ

ອາຈັກລ່າວໄດ້ວ່າ ກາຮັດຕື່ມເຈົ້າພະບຽນໄຕຣໂລກແກດທຽງຢືນດັບໜ້າເຫັນການ  
ປົກກອງໄວ້ໃນອຸ່ງພະຫັດດົ່ງທີ່ພະວອກໆທີ່ໜີມີກຳໄໝໄໝພະຈາຊົນອຳນາຈຂອງພະເຈົ້າ  
ແຜ່ນດີນເພີ່ມພຸນຂົນກ່າວ່າແຕ່ກ່ອນເປັນອັນນາກ ວິວັດນາກາຮັດຕື່ມເຈົ້າພະບຽນ

(๔) ຊໍາເນົາ ອຸນຫຼາຍ, ກາຮັດຕື່ມເຈົ້າພະບຽນ ດ້ວຍພະນັກງານຕົວຢ່າງພະນັກງານ  
ກົງໝາຍໄກຍ (ພະນັກງານ: ວິບລົດ, ๒๕๘๘), ພັກ ๗

ระบบสมบูรณ์ญาสิทธิราชย์ได้เริ่มขึ้นเมื่อสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ได้บรรลุผลิตัจฉัดสุดยอดในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถนี้เอง และนับตั้งแต่นั้นมาพระมหากษัตริย์ทรงราชย์สถาปัตย์สถาปัตย์อ่าาะบນการปกครองของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถมาใช้จนถึงสมัยรัชกาลที่ ๕ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ จนมีการแก้ไขเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

นิติบัญญัติ ในชั้นเดิมกฎหมายของไทยมีอยู่ ๒ ประเภทเท่านั้น คือ ประเพกหนัง เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่คัมภีร์ธรรมสัตถี คือพระธรรมศาสตร์ และอักประเพกหนังมีได้เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่จารีตประเพณีอันเป็นข้อบังคับที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความเชยชนของชุมชนในทางปฏิบัติ แม้ในลำดับต่อมา เมื่อชาติไทยมีพระมหากษัตริย์ปักครองประเทศไทยแล้ว พระมหากษัตริย์แห่งนั้นก็มิได้ทรงบัญญัติกฎหมายขึ้นอย่างแท้จริง พระราชภาระของพระองค์คือ ต้องกอบกู้สอดส่องความคุณให้การอำนวยความยุติธรรมเป็นไปด้วยดี และทรงรับหน้าที่เป็นผู้พิพากษาสูงสุด เพื่อพิจารณาข้อหาดในข้อพิพาทใดเดียงซุกเกิดขึ้นระหว่างพลเมือง พระองค์ทรงมีพระราชอำนาจทรงทูลว่างข้อกำหนดลงโทษบรรดาผู้ที่ทำลายความสงบเรียบร้อยของประเทศ ห้ามทรงวางข้อบังคับเพื่อจัดระเบียบการศาลและการพิจารณาพิพากษาอิรรรถดีด้วย ออย่างไรก็ตามพระมหากษัตริย์ก็มิใช่ผู้คงกฎหมาย เพราะในครั้นนั้นถือว่า กฎหมายย่อมอยู่ในขาวืประเพณี และในคัมภีร์ธรรมศาสตร์ แต่ลักษณะการที่เป็นเช่นนั้นก็มิได้เป็นอุปสรรคให้พระองค์ทรงเป็นอธิบดีที่ทรงอำนาจเด็ดขาดเท่าที่ทรงสามารถจัดทำทุกอย่างตามพระราชволุทบัตได้ จะนั้นพระองค์จึงทรงมีอิสระอย่างเต็มที่ในอันที่ทรงวินิจฉัยข้อหาด หรือบัญญัติการเป็นไปในทางที่ดีที่ตรงกับพระธรรมศาสตร์หรือกับจารีตประเพณีอันมีอยู่แล้วนั้นได้ พระราชวินิจฉัยข้อหาดหรือพระราชโองการนี้จะมีแต่อำนาจในเชิงบังคับด้วยกำลังเท่านั้น มิได้มีอำนาจในเชิงบทกฎหมาย แต่ถ้า

พระราชโองการราชวินิจฉัยข้าคของพระมหากรติร์สุกต้องกับหลักความยุติธรรมแล้ว กล่าวคือทรงกับหลักธรรมศาสตร์แล้ว พระราชโองการบ่อมเข้าร่วมอยู่ในธรรมศาสตร์ และมีอำนาจเข่นเดียวกับธรรมศาสตร์ พระราชวินิจฉัยและพระราชโองการเช่นนี้เรียกว่า “ราชศาสตร์”

ในการร่างราชศาสตร์นั้น ขึ้นต้นเกิดจากพระราชโองการที่พระมหากรติร์สุกเห็นว่า มีข้อพิเศษเรื่องใดเรื่องหนึ่งเกิดขึ้น และได้รับการพิจารณาตัดสินโดยบทบัญญัติที่เห็นว่าขึ้นเพื่อนไม่ตรงด้วยความเที่ยงธรรม หรือบทบัญญัติที่ใช้ในการพิจารณาตัดสินนั้นและเลื่อนไม่แน่นอน หรือเป็นเรื่องที่ไม่เกบได้ทรงบัญญัติไว้ก่อน จึงโปรดฯ ให้มีการร่างกฎหมายขึ้น ผู้เขียนข้าถูกทางกฎหมายคือพระมหาณปุโรหิตาจารย์ หรือลูกชุน ณ ศาลา ลูกชุน ณ ศาลาหลวงจะรับมารือกรองแล้วนำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายให้ใช้เป็นกฎหมายสืบไป เรียกว่า “พระราชศาสตร์” แต่เพื่อจะทำให้พระราชศาสตร์ศักดิ์สิทธิ์ ในคำปรากรของกฎหมาย มักร้องอ้างอิงบทบัญญัติในพระราชธรรมศาสตร์ขึ้นไว้ในตอนต้น ทำนองแสดงความแก่ขานเนื่องกับกฎหมายโบราณขึ้นต้นด้วย “ศุภมัสดุ” บอกวันเดือนนี้ แล้วบรรยายความว่า สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ เสด็จประทับอยู่ ณ พระที่นั่งใด ได้มีผู้ได้นำกรรณพพาทขึ้นร้องร่ายข้อพระบรมราชวินิจฉัยแล้วทรงเห็นอย่างดี แล้วจึงทรงตราเป็นกฎหมายขึ้น เนื้อกฎหมายนั้นแบ่งเป็นข้อ ๆ เรียกว่า “มาตรา” จัดเป็นเรื่อง ๆ อ่านได้ติดต่อกัน นับว่ากฎหมายไทยมีระเบียบการร่างดี ไม่แพ้ใคร ๆ มาแต่โบราณ<sup>(๑๐)</sup>

อย่างไรก็ตาม พระราชศาสตร์นี้อาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนคัมภีร์ธรรมศาสตร์นั้นเป็นสิ่งที่ไม่รู้จักเปลี่ยนแปลง พระราชศาสตร์นี้อาจเพิกถอนได้

(๑๐) วรกั๊กพิบูลย์, พง., ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย (พระนคร: โรงพิมพ์ของสมារชน, สังคมศาสตร์, ๒๕๑๖), หน้า ๔๐-๔๑

แต่ความหลักแล้วก็จะมีผลให้บังคับได้เพียงแต่ในรัชสมัยของพระมหาภัตติวิชัย ผู้ทรงออกแบบศาสดร์นี้เท่านั้น แม้แต่คติต่าง ๆ ที่ยังว่ากันว่าค้างอยู่ที่ศาลาลึก ต้องยกเลิกกันไป ปรากฏในกฎหมายลักษณะครรภามาตรา ๑๐๐ ว่า “รายญรผู้ต้องคดีค้างอยู่ในกระบวนการทางส่องผ่าอย่างมิแล้ว กอนเกิดอุบัติเหตุแต่นั้นกลับแล้ว และตั้งขึ้นใหม่และผ่ายข้างหนึ่งจะกลับເเอกสารดีขึ้นว่าใหม่ให้ ห่านว่า ฯ หนีได้เมย มหาดุใจเงียบล่าวดังนี้ เทหุว่าพระมหาภารต์ธรรมเสวตตัตรใหม่”

การที่พระราชนองการของพระมหาภัตติวิชัยไม่มีการใช้สืบต่อเช่นนี้ ทำให้เกิดข้อด้อยไม่สะดวกในการปกครอง ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องหาวิธีที่จะทำให้พระราชนองการนั้นคงขึ้น คือเอาพระราชนองการนั้นสมบทเข้าไว้เสียในพระธรรมศาสดร์ ถ้าหากเห็นว่า พระราชนองการนั้นตรงกันกับพระธรรมศาสดร์ก็ เป็นอันว่าจัดเข้ารวมไว้ในธรรมศาสดร์ได้ โดยเอาเนื้อความในพระราชนองการ แต่งเป็นบทมาตรានบัญญัติความทั่วไป และจัดลำดับให้เข้าไปอยู่ตามหมวดหมู่ ของพระราชนองการอื่นๆ ในลักษณะเดียวกันกันที่ได้นำมาจัดวางไว้ก่อนแล้ว ด้วยเหตุนี้ พระราชนองการของพระมหาภัตติวิชัยจะองค์หนึ่งซึ่งถูกทอดต่อมานำใช้ในรัชสมัยของพระมหาภัตติวิชัยทั้งหมด สำหรับความขัดข้อง ประหนึ่งว่าเป็นบทบัญญัติในพระธรรมศาสดร์<sup>(๐๐)</sup>

กฎหมายในสมัยอยุธยานั้นเรียกชื่อเป็นเอกเทศเดตั้งอย่างว่า พระอยการ บัง พระราชนัญญาติบัง พระราชนฤทธิ์บัง ตลอดระยะเวลาสี่ร้อยกว่าปี กฎหมายอยุธยานั้นตราไว้ทั้งที่เป็นกฎหมายสารบัญญัติกำหนดสิทธิและหน้าที่ของปวงชน ตลอดจนสมบัญญัติเกี่ยวกับการพิจารณาตัดสินอธรรมคดี มีทั้งกฎหมายปกครองเป็นท่านองรัฐธรรมนูญปกครองแผ่นดินมากนากายหลายลักษณะ รวมเป็นบทมาตรางสันทุกลักษณะแล้ว มีถึง ๑๖๓ มา

(๐๐) สัมฤทธิ์ ศรีสวัสดิ์, “การปกครองของประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโททางรัฐศาสตร์, คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๖๗), หน้า ๑๖๔-๑๖๘

กฎหมายกรุงศรีอยุธยาโดยคำตบวชกานนั่งต่อไปนี้

๑) ในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ น(๑๖)

- ๑. กฎหมายลักษณะพยาน
- ๒. กฎหมายลักษณะอาญาหลวง
- ๓. กฎหมายลักษณะรับฟ้อง
- ๔. กฎหมายลักษณะลักษณะ
- ๕. กฎหมายลักษณะอาญาภารภรรยา
- ๖. กฎหมายลักษณะโจร
- ๗. กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จ ว่าด้วยทัณและสาเหตุ
- ๘. กฎหมายลักษณะผัวเมีย

(๑๖) กรรมการข้าราชการอัยการไทย, เรื่องเดิม, หน้า ๑๖—๑๙ ระบุว่า  
กฎหมายลักษณะทั่วๆ ไปในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ไว้ดังนี้ ลักษณะพยาน (๑๖๗๔) ลักษณะ  
อาญาหลวง (๑๖๗๕) ลักษณะรับฟ้อง (๑๖๗๖) ลักษณะลักษณะ (๑๖๗๗) ลักษณะอาญาภารภรรยา  
(๑๖๐๑) ลักษณะโจร (๑๖๐๑ และ ๑๖๐๒) ลักษณะเบ็ดเสร็จ (๑๖๐๒) ลักษณะผัวเมีย  
(๑๖๐๔ และ ๑๖๐๕)

ฉบับ อัญเชิญ, “เมื่อนักศึกษาตรวจสอบแล้วหนังสือกฎหมายเก่า” ศิลปกร ปีที่ ๕ เล่ม  
๑ (มีนาคม, ๑๖๐๔), หน้า ๔๑—๔๒ เสนอศักดิ์ของกฎหมายบางลักษณะที่ประคศใช้ใน  
รัชกาลสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ว่า พระไอยการอาญาภารภรรยาประกาสมี ๑. ส. ๑๖๐๑ พระ  
ไอยการเบ็ดเสร็จ ประกาสมีเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๑๖๐๑ และเพิ่มนอกเหนือไปจากที่ระบุไว้ข้างต้นก็มี  
เพิ่มทั้งน้ำด้วยเหตุ ประกาสมี ๑. ส. ๑๖๗๔ พระไอยการลักษณะที่ ๑ ประกาสมี ๑. ส. ๑๖๐๐  
(ลักษณะนี้สองตัว) พระไอยการลักษณะทัณฑ์ ประกาสมี ๑. ส. ๑๖๐๐ และ ๑๖๐๑ กฎหมายที่ยกมาตั้ง  
ประกาสมี ๑. ส. ๑๖๐๐ หรือ พ.ศ. ๑๖๐๑

**(๖) ในแต่เดือนสัมภีร์พระบรมไตรโลกนาถ ๙(๐๘)**

๑. กฐามาศกัตินาขาราชการฝ่ายพลเรือน ทหาร และข้าราชการ  
หัวเมือง
๒. กฐามาชาญาหลวงเพิ่มเติม
๓. กฐามาศลักษณะกนัญศัก
๔. กฐมนเเทียรบาล (๐๙)

**(๗) ในแต่เดือนสัมภีร์ประจำปีอาทิตย์ ๙(๐๙)**

๑. กฐามาศลักษณะอุทชราษฎร์
๒. กฐามาชพระธรรมนูญ
๓. กฐามาศลักษณะทาย
๔. พระราชนำหนดว่าด้วยค่าธรรมเนียมศาลา

(๐๑) กรรมการข้าราชการประจำสำนักนายกรัฐมนตรีไทย, เรื่องเดิม, หน้า ๑๙ ระบุว่า “ที่คราวกฐามาศลักษณ์ต่างๆ ในสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถถวัตตี้นี้ ทำเนียบทั้กศิริฯ (๑๙๙๙) อั้งฉะ ขงศึก (๒๐๐๐) กฐมนเเทียรบาล (๒๐๐๑) ส่วนข้อของ กฐามาชาญาหลวงเพิ่มเติม ไม่ได้ ก่อไว้

กองบรรณาธิคติ, “หนังสือที่ต่อรองกรุงศรีอยุธยา” วารสารศิลป์ภาค ปีที่ ๕ เล่ม ๔ (๑๙๙๔) ระบุว่า ในสมัยสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๒ มี กฐามาศลักษณะอาญาศึก ทั้ง

(๐๒) อั้งชา พินิจลูกด, วรรณกรรมสุภาษีทั้ง (พระนคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๑๙๙๔) ก่อไว้ว่า “วรรณกรรมอักษันธนิทั้งที่สันนิษฐานว่า ไทยอยู่อาศัยบนดินนำมจากขอม นั่งกรวัตศึก กฐมนเเทียรบาล พระเจ้าอยู่หงส์คงนำกฐมนเเทียรบาล (กฐามาศที่ใช้บังคับภายใต้ บริเวณพระราชวัง) ของขอมมาใช้ทรงต้น ต่อมาในสมัยพระบรมไตรโลกนาถจะได้มีการตั้งศอก และเพิ่มเติมรายละเอียดไปใหม่”

(๐๓) กองบรรณาธิคติ, เรื่องเดิม, ก่อไว้ว่า “ในแต่เดือนสัมภีร์พระบรมมาศที่ ๒ มี กฐามาศลักษณะรับฟ้อง (ข่าวจะเพิ่มเติม) ในแต่เดือนสัมภีร์พระบรมราชาธิราช มี กฐามาศลักษณะ พิสุญ ๒ ในแต่เดือนสัมภีร์พระบรมราชาธิราชที่ ๒ มี กฐามาศลักษณะอาญาหลวง (เพิ่มเติม) ในแต่เดือน สัมภีร์พระบรมมาศที่ ๒ มี พระราชนฤทธิ์กุญแจคำเหนือศึก ในแต่เดือนสัมภีร์พระเจ้าหงส์ธรรม มี พระบรมนูญกรุงทรวงศาล ส่วนในแต่เดือนสัมภีร์พระเจ้าปีอาทิตย์ ยังมี กฐามาศพิกัดเกซีข้อ ชายอุดขับหนัง

- ๔. กฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จว่าคุณเช่นไรพย์
- ๕. กฎหมายลักษณะอาญาหลวงเพิ่มเติม
- ๖. กฎหมายลักษณะคุกคาก
- ๗. กฎหมายลักษณะกฎหมาย
- (๑) ในแต่เดือนสุมเดือนพระราชบรมราช ๙  
 ๑. กฎหมายลักษณะรับฟ้องเพิ่มเติม บกกฎ ๓๖ ข้อ ว่าด้วยคดีความฟ้องร้อง
  - ๒. พระราชนำหนดว่าด้วยการฟ้องคดี
  - ๓. พระราชนำหนดห้ามนิใช้ช่องเสพเมตุนธรรมกับชาวต่างประเทศ
- (๒) ในแต่เดือนสุมเดือนพระราชบรมราช ๙<sup>(๑)</sup>  
 ๑. กฎหมายลักษณะมูลค่าด้วยวิชา
  - ๒. กกฎ ๒๖ ข้อ ว่าด้วยจารีตศรัทธา
  - ๓. กฎหมายลักษณะคลาการเพิ่มเติม
  - ๔. พระราชนกฤษฎีกาวิธีจัดคนสังกัดวัดในจังหวัดพัทลุง
- (๓) ในแต่เดือนสุมเดือนพระราชบรมราช ๙<sup>(๒)</sup>  
 ๑. กกฎ ๓๖ ข้อเกี่ยวกับวิชาพิจารณาความในศาล
  - ๒. พระราชนำหนดค่า
- (๔) ในแต่เดือนสุมเดือนพระราชบรมราช ๙  
 ๑. กฎหมายลักษณะมูลค่าด้วยวิชา
  - ๒. กฎหมายลักษณะท้ายเพิ่มเติม
  - ๓. พระราชนำหนดค่า

(๑) เรื่องเดียวกัน ไม่ได้กล่าวถึง พระราชนกฤษฎีกาวิธีจัดคนสังกัดวัดในจังหวัดพัทลุง

(๒) เรื่องเดียวกัน กล่าวว่า ในแต่เดือนพระราชบรมราช ๙ มูลค่าด้วยวิชา (สำหรับเพิ่มเติม) อีกจักษณ์หนึ่ง

ตามสายตาของนักกฎหมาย สังจารณในกฎหมายอัญชญา คือ การปกป้องประชานันน์จุดมุ่งหมายที่จะปกป้องให้ประชาชนอยู่สุขเย็นใจ นี้ไม่ใช่ ปกป้องเพื่อความอยู่สุขเย็นใจของผู้ปกครองเอง คนไทยในสมัยอัญชญาเป็นคน มีค่า เพราะแม้จะเป็นข้าราชการด้วยแล้ว เท่านั้นจึงให้ถือว่าเป็นไปร่วมดวง หรือข้าแผ่นดินท่าน ห้ามไม่ให้ครุ่นแหง ให้เจ้าหนี้มั่นหมัดธรรม โดยยอมให้ เรียกเอาดอกเบี้ยเกินอัตราได้เพียงเดือนเดียว ต่อจากนั้นให้เรียกได้แต่ตามอัตรา ในกฎหมาย ส่วนกฎหมายลักษณะโรงกังโทยตามความทุกข์ยากของบ้านเมือง นับว่าเป็นกฎหมายที่มีความปรานีมาก โดยที่ไปกฎหมายอัญชญาเป็นกฎหมาย อบรมสั่งสอนให้คนมีความปรานีต่อ ก็รู้จักช่วยผู้อ่อนชั่งกำลังได้รับความเสีย หายอยู่ต่อหน้า เพชรน้ำหนึ่งของกฎหมายอัญชญาคือ กฎหมายเที่ยวนัด เพราะ เป็นการออกกฎหมายจำกัดอำนาจของพระมหากษัตริย์ การอ้างอิงพระบรมราชนาสคร์ การซั่งแสดงเหตุผลอย่างละเอียดก่อนจะออกกฎหมายใด ๆ นั้น เป็นการแสดงให้เห็นว่า อันกฎหมายนั้น รู้ชาติบดีของไทยในสมัยกรุงศรี- อัญชยาหาได้ออกมาใช้บังคับแก่ประชาชนพลเมืองโดยอิ่มเอยใจไม่ หากแต่ต้อง ออกมาใช้บังคับเพื่อดับทุกข์อันวายสุขแก่ประชาชน หรือเพื่อประโยชน์ของ ประชาชนเอง (๐๘)

ถ้าพิจารณาในทางภาษาและวรรณคดี ก็จะเป็นทางที่ว่ายให้เรามองเห็น ทางมาของถ้อยคำสำนวนของภาษาไทยได้ไม่น้อย ถ้อยคำสำนวนในกฎหมาย บางลักษณะที่มีเลขศักราชตรงในรัชสมัยของสมเด็จพระบรมราชบูพดี (อุ่ทอง) นั้น เมื่อนำมาเทียบกับสำนวนในศิลปางรักสมัยสุโขทัย แม้จะผิดเพี้ยนบ้าง แต่

---

(๐๘) เสนีย์ ปราโมช, ม.ร.ร., กฎหมายสมัยอัญชญา (พระบรมราชโองการ: ศิริพร, ๒๔๐๐) ระบุว่ากฎหมายอัญชญาค้าง ๕ ตลอดจนความเห็น kaum-sayaka.org นักกฎหมายเก็บความไว้จากหนังสือ เช่นนี้

ก็พอมองเห็นความเป็นมาของสำนวนได้ดีขึ้น เช่นในจารึกของพ่อขุนรามคำแหง (หลักที่ ๑) ว่า “ไพรพ้าหัวไส” ในลักษณะเบ็ดเสร็จก็มีว่า “ไพรพ้าหัว แผ่นดิน” สำนวนในจาริกว่า “ไพรพ้าอูกเจ้าอูกขุนผู้ให้มิตแมกสะกวังกัน” ในกฎหมายลักษณะเบ็ดเสร็จเขียนไว้ว่า “หวยราชภรัฐให้มิตแมกแซกอ้าง” และ “ผู้ให้มิตแมกแซกอ้างกัน” ถ้าไม่เป็นเพระคัดออกให้อ่านผิดกันมา ก็ต้องว่าสำนวนและภาษาเปลี่ยนไป และจะเห็นได้ว่าสำนวนที่กล่าวไว้สืบ ๆ เช่น ในจาริกนั้น กรณีปรากรถในกฎหมายนี้ ก็ขยายความให้กว้างออกไป และคำเก่า ๆ เช่น “เกียดฟูน” ซึ่งนี้ใช้ในหนังสือไตรกูณประร่วงก็มาปราชญ ในกฎหมายนี้ด้วย แม้หนังสือนี้จะเป็นคำราชกฎหมายชั้นเป็นวิทยาการ แต่ก็มีคำประพันธ์แบบร้อยกรองทางศิลปแห่งวรรณคดีแทรกแซงอยู่ด้วยมากหมายหลาย แห่ง เช่น อ้างถึงคนมีควรพึงเอาเป็นพยานในพระอัยการลักษณะกฎหมายว่า (๔๔) “เด็ก ล เข้า เด็ก ส๐ ” และ “เรือกสวนขวนยาง” และ พระไอยการอักกา ลูกเมียผู้คนท่าน ก็มีว่า “ผ้ายเหนือผ้ายใต้สุดหล้าพ้าเบี้ยวชาพระทวารด้าน ทาง” ดูช่างมีสัมผัสรสลงจากันไป หรือเช่น “ห้าน้ำจะเอ่าป่า ห้าน้ำจะ เอาเข้า” เหล่านี้เป็นตน

บางตอนก็อาจถือหรืออ่านให้เป็นคำร้อยกรองแบบร่ายได้ เช่น ในพระ-ไอยการลักษณะใจรัชตามเลขศักราช ปราชญว่าดังขอนี้เมื่อ พ.ศ. ๑๕๐๓ ใน รัชกาลของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ (อุท่อง) ว่า

“๔ อนึ่งมีพระราชนับถุญติไว้แก่ขันดีศรีวินครบาส ผู้บูรพาณพิจารณา บันดาความใจรหั้งปวงใช้ จนมีใจเรือคงคงในเบญจจะสีล ๔ คือ อย่าให้มีผู้ใด อย่าทำหน้าที่ในทรัพย์ท่าน อย่าทำทุราภรณล่วงประเวณ อย่ากล่าววะรัชกรรม มุข瓦าท อย่าคิดใจในผู้ อย่าฝ่ายสูงให้พันศักดิ์ ชส่วนมีภักดีแก่พระผู้เป็น

---

(๔๔) ชื่อกฎหมายสละกตคำพันฉบับเดิม

เจ้าแห่งบรมราชด้วยทรงสั่งพระมหาวิริยพงษ์อธิปไต แลผู้ได้สมเด็จพระ  
ผู้บุญคุณทั้งไว้เป็นราชนักบินศิริพระนครบาล จงวิหารให้รุลักษณ์ที่จะรักษา<sup>รักษา</sup>  
พญาบาลซึ่งประดุบ้านเมืองเนื่องดันนหนทางห่านพูนอุทญาณสกาน  
<sup>น้ำ</sup>

ชาติชนวนคลีตรัมขุทุกชราษฎร์ใจผู้ร้ายราชบัณฑรแวงห่องทุกทบองกาลของ  
แคบคัม แต่เชื้อกันใช้หลักฉบับ ผู้กันสังบรกรบกราน เมื่อท่านจะมีที่  
เสด็จลีลา พญาบาลเหพารักษาพฤกษ์บำรุง กิตพฤกษ์บ้านเมือง เปล้อง  
ทุกชราษฎร์ประชา แต่สารตราไปอาเจาจารผู้ร้าย ในเมืองฝ่ายชลบุพ  
นาคำหนูนาไทยจะเป็นสัก จงมีใจทุกสัวมีภักดิ รักษาพระนครเรศ  
อย่างเดดูแลรากการ แลทำตามสารพะราชฤกษ์ภัยกา โดยมาตราสาขคดี  
อันมีอย่างการ ในพระนครบาลนั้น”<sup>(๑๐)</sup>

บางแห่งก็กล่าวอ้างเป็นถ้อยคำมีคิดอย่างน่าคิดน่าฟัง เช่นมาตรา ๑๗ แห่ง<sup>๔</sup>  
พระไอยุการผัวเมีย กล่าวถึงสามีนี้ครับท่าสละภรรยาและทรัพย์สินอ่อนบุชเป็น<sup>๔</sup>  
ภิกษุสามเณรแล้ว ถ้าสามีกลับสึกออกมและถ้าหอยิงยังกรองด้วอยู่ท่าผัว บุตร  
ภรรยาทรัพย์สินทั้งปวงนี้ก็กลับคืนเป็นสิทธิแก่ชาบ โดยอ้างหลักไว้ว่า “หาก  
ว่าเรือนห่านเคลียอยู่ อุท่านเคลยอนอน หมอนห่านเคลียเรียง เสนบียงห่านเคลียกิน”  
บางแห่งก็ยกเหตุมาอ้างคล้ายกับถ้อยคำสำนวนในสุภาษิตพะร่วง เช่น เมื่อตก  
ปากลงคำกันแล้ว ภายหลังมากลับคำเสีย ก็ให้ปรับใหม่ได้ โดยอ้างว่า “หาก  
ผลงปากเสียศิล พลาดตื่นตกต้นไม้” บางแห่งก็ยกเหตุมาอ้าง ดูเป็นปรัชญาใน  
ทางธรรม เช่น ผู้จ้างแม่มดพ่อแม่ท่านหนึ่ให้หอยิงรักษา หรือชาเยรักหอยิง  
แล้วบังเอิญผู้ถูกเสนอห์เคราะห์ร้ายเข็บไข้ตายลง นิให้ลงโทษแก่แม่มดพ่อแม่นั้น  
เพาะ “เม็นกำม์แก่ผู้ด้วยนั้น เทวายัชร์จุติ มนุษย์ดุจจะอยู่ได้” หรือผู้เป็น

(๑๐) กฎหมายตราสามดวง เล่ม ๑ (พระนาร : ครุยก, ๒๕๐๘), หน้า, ๙๖๙-๙๗๔

หมอมรักษาคนไข้ ถ้าคนไข้ด้วยลง หมอมไม่ต้องใช้ค่าทุคแทนเหตุคุณด้วย เพราะ “ชีวิตคนหงั้งหล่ายรู้ด้วยรู้มั้ย อิงอินทร์พระชนเทพบุตรก็อุตมิ้วัยซึ่พดุจเดียว” บางแห่งที่สร้างอาถรรษ์คำอันมีส่วนร่วมกดดันอย่างชาบซึ่งมานะรุ่งเป็นเหตุผลไว้ เช่น พุดถึงผู้อ้างพยาน แล้วกลับไม่เชิญสืบตามที่อ้างก็ให้ปรับเปลี่ยนเป็นแพ้ หรือ “ข่าวหานั้นเดียวกันล้วนถ้อยเมื่นสอง” ซึ่งนับว่าเป็นคำคมมีรากทางวรรณคดีอย่างอีกซึ่งถึงใจผู้อ่านผู้ฟังเป็นอย่างดี (๑๐)

### สังคม

สังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยาเมื่อออกเบี้ยนหลายชั้น พระมหาภัตติธรรม เป็นยอดสุดของสังคม และทรงดำรงตำแหน่งในสังคมอย่างดี ไม่ใช่แค่ชั้นราษฎร์ทั้งปวง นี่ พระมหาภัตติธรรมเป็นขอนทัพ เป็นผู้บังคับบัญชาสูงสุดของททารทั้งปวง นี่ พระราชนอนาคท์จะเกณฑ์ไพร่พลมาใช้ในการบังคับประเทศ และมีพระราชนอนาคท์จะเกณฑ์ไพร่พลมาใช้ในการบังคับด้วยตัวเอง ฯ ไว้ได้ด้วยการลงทัพที่แก่ชันทั้งปวง ดังเด นั้นเป็นไปจนถึงขั้นประหารชีวิต พระองค์จึงทรงเป็นเจ้าชีวิต และเป็นเจ้าของแห่งดินทั้งประเทศ ซึ่งพระราชนอนาคท์ทั้น ๆ ที่ได้และมากันอย่างเพียงใดให้แก่ผู้ใต้ท่านได้ นอกจากนั้น ยังทรงดำรงตำแหน่งบรรดาราชทัพเป็นพุทธมานิกและเป็นผู้นำทางศีลธรรม ทรงบำเพ็ญศีลธรรมเป็นเยี่ยงอย่างให้ผู้อื่นปฏิบัติตาม ถัดจากพระมหาภัตติธรรมมาก็คือ เจ้านาย ขุนนาง รายฉุก แหลกทาส การใช้กาสเริ่มน้ำแล้วดึงแต่เริ่มสร้างกรุงศรีอยุธยา มีความประกาย ในนานาแผนกกฎหมายลักษณะลักษณะพานหหนึ่งว่า เมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเก็บกรุงสุไหทัยเป็นไมตรีกันนั้น มีผู้ลักพาทาสในกรุงศรีอยุธยาหนึ่งคนไปเมืองเหนือ พวกเข้าเงินกรอบทุกส่วนเด็ดพระรามชิบคือ ขอให้ติดตามเอาทาสกลับมา เพราะ “เมืองท่านเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว” แต่สมเด็จพระรามชิบคือ หาทรง

(๑๐) ฉบับ อัญเชิญ, เรื่องเดิม, หน้า ๗๙-๘๐

มัญชาตามไม่ คำรัสสั่งให้ว่าก่อตัวอาณาเขตผู้เข้า衍นาขประกันและมีคำชี้แจงใช้กันมาปรากฏอยู่คำหนึ่งซึ่งเรียกผู้พ้นจากห้าสิ่ง “เป็นไห”<sup>(๒๖)</sup> พวกราสไม่มีสิทธิ เสรีภาพในร่างกายของตน แล้วแต่นายเงินของคนจะทำอย่างไรก็ได้ นายเงินมีสิทธิที่จะเปลี่ยนตัวเป็นคนได้ แต่หากาสไม่ได้

การแบ่งชั้นสังคมในเมืองไทยเป็นไปอย่างผิดแผก ในฝั่งลึกในจิตใจของชาวไทยเช่นการแบ่งวรณะ ในสังคมอันเดียว เพราะประเพณีไทยแต่เดิมมีได้ในทางสามก่อน และไม่ต้องด้วยนิสัยคนไทย ซึ่งได้รับการกล่อมเกลาทางพระพุทธศาสนา ด้วยพระพุทธศาสนาถือจะมีการแบ่งชั้นบุคคลบ้าง ก็เป็นการแบ่งตามคุณธรรมความดีหรือภารมีที่สร้างสมมาและตามหลักอาวุโส<sup>(๒๗)</sup>

ต่อมาในรัชสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ได้มีการแบ่งชั้นสังคม ในสมัยกรุงศรีอยุธยา โดยการตั้งตั่มหนั่งบรรดาศักดิ์ข้าราชการจัดเป็นลำดับชั้น กัน เป็นเจ้าพระยา พระยา พระ หลวง ขุนหมื่น พัน ทนาย การกำหนดศักดินา ขึ้นเมื่อ พ.ศ. ๑๕๘๙ เป็นการเริ่มนับระบบศักดินาในเมืองไทย โดยถือเอา ศักดิ์ของคนเป็นสำคัญในการกำหนดสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมซึ่ง บุคคลนั้นต่อรัฐและต่อภักดี สำหรับสังคมในสมัยกรุงศรีอยุธยานั้นถือแม้ว่าจะมีชั้น ชั้นสูงและชั้นต่ำ ซึ่งมีฐานะตลอดจนลัทธิและหน้าที่แตกต่างกัน ชนชั้น เหล่านี้ก็มีได้แยกกันด้วยกำหนด และไม่ได้สืบท่องกันไปด้วยความถาวร ผู้ที่ เกิดมาในราชครองศรีฯ ได้รับยกย่องว่าเป็นชนชั้นสูง ความสูงนั้นก็ถูกผลลง มาทุกชั้วโมงและหมดสิ้นเมื่อถึงชั้นที่ ๕ บรรดาศักดิ์ของขุนนางก็เป็นเรื่อง เฉพาะชั้วบุคคล เมื่อตัวตายแล้วก็หมดสิ้นไปไม่ได้ก่อตั้งลูกหลานตัววิชาก การสืบตระกูล และความเป็นขุนนางผู้สูงศักดิ์ก็อาจหมดสิ้นไปในขณะที่ด้วย

(๒๖) กำรราชนาภิการ, สมเด็จฯ กรมพระยา, เรื่องเดิม, หน้า ๑๐๔

(๒๗) กรรมการชำระประวัติศาสตร์ไทย, เรื่องเดิม, หน้า ๗๘

บุคคลนั้นยังมีชีวิตอยู่ก็ได้ ถ้าหากว่าพระมหาภตติมีพระบรมราชโองการให้กอดเสี้ยวจากคำแนะนำ ส่วนสามัญชนถ้าหากได้รับการสนับสนุนจากผู้มีมนุษย์วาสนา หรือปฏิบัติดตามมีความดีความชอบในราชการเป็นที่ต้องพระราชอัธยาศัยของพระมหาภตติแล้ว ก็อาจเลื่อนฐานะขึ้นไปเป็นผู้สูงศักดิ์ได้โดยไม่มีขอนเขต แม้แต่ท่านก็มีค่าด้วยกันเดียวกันนอน อาจໄດ້ถอนตัวเองให้พ้นจากความเป็นทาสเนื่องได้ก็ได้ ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่ง ของสังคมสมัยอยุธยาคือชนทุกชั้นไม่ว่าจะเป็นเจ้า เป็นขุนนางหรือเป็นไพร่ย่อมอยู่ในฐานะเป็นข้าแผ่นดิน เสมอกันหมด และมีความเคลื่อนไหวเข้าหากันระหว่างชนชั้นต่างๆ<sup>(๒๔)</sup>

### ศาสนา

ถึงแม้ว่าพระพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยและแม้ขาวไทในสมัยกรุงศรีอยุธยาจะยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาแล้วทั้งกรุงศรีเช่นเดียวกับชาวสุโขทัย แต่ก็มิได้หมายความว่าจะไม่มีศาสนาอื่น ๆ เป็นที่นับถือกันอยู่ในกรุงศรีอยุธยาเลย ศาสนาพราหมณ์ ศาสนาคริสต์ และศาสนามะหมัดหรืออิสลาม ต่างก็เป็นที่เคารพนับถือของชาวกรุงศรีอยุธยาอยู่ไม่น้อย โดยเฉพาะศาสนาพราหมณ์นั้นนับถือทั้งพ่อปู่และวรรณกรรมของไทยหลายอย่าง ศาสนาคริสต์ก็มีส่วนทำให้ชาวไทยมีความกระตือรือร้นในการศึกษาภาษา ล้วนศาสนามะหมัดก็มีส่วนเข้ามาสัมพันธ์กับชาวไทย โดยเข้ามาร่วมกับการค้าขาย จึงสมควรที่จะกล่าวถึงเรื่องราวของแต่ละศาสนาซึ่งเข้ามานับบทบาทอยู่ในกรุงศรีอยุธยา ดังนี้

**พุทธศาสนา** พระพุทธศาสนาถือลัทธิลังกาวงศ์<sup>(๒๕)</sup> ได้เข้ามายเผยแพร่เป็นที่เลื่อมใสในประเทศไทยตั้งแต่กรุงสุโขทัยสัมภพอุบุรพาคำแห่งมหาราช สืบต่อ

(๒๔) กิกฤทธิ์ ปราโมช, ม.ร.ว., “สังคมสมัยอยุธยา” รวมปัญญาทางโบราณคุณศิลป์อยุธยา ๖๐๐ ปี เล่ม ๑ (พระบรมราชูปถัมภ์: ศุรุยภา, ๒๕๐๐), หน้า ๒๘๓-๒๙๙

(๒๕) ถ้าจะขออธิบาย ก็ว่า พระพุทธศาสนาได้เข้ามาสู่ประเทศไทยอย่างไรให้จากหนังสือพิมพ์นานาประเทศเช่นเดียวกับ ธรรมนูญชาติธรรมราษฎรภาค, หนังสือพิมพ์ พ.ศ.๒๕๐๘

มานถึงสมัยพระมหาธรรมราชาลีไทย ซึ่งทรงเลื่อมใสพระพุทธศาสนาฝ่ายลังกา-  
วงศ์เป็นอย่างยิ่ง ถึงกับเสศีข้ออกผนวชในระหว่างที่ครองราชย์อยู่

เมื่อสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ทรงสถาปนากรุงศรีอยุธยาขึ้นเป็นราชธานี  
แล้วนั้น ทางด้านวัฒนธรรมที่เกี่ยวกับศาสนา ก็คงดำเนินเรื่อยตามแบบสุโขทัย  
ต่อมา ฉะนั้นพระพุทธศาสนาจึงสืบท่องมาจากสุโขทัย โดยถือลักษณะลังกาวงศ์  
ตลอดมา ในสมัยที่สมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ได้เสด็จขึ้นครองราชย์แล้ว ก็  
ปรากฏว่าได้ทรงนำรุ่งการศาสนาถึง ๒ คราว มีวัดเกิดขึ้น ๒ วัด คือ วัดพุทไช-  
สวารย์และวัดบีเก้า (วัดเจ้าพระยาไทย)

ก่อนที่กรุงศรีอยุธยาจะได้รับการสถาปนาขึ้นเป็นราชธานีนั้น ความเจริญ  
รุ่งเรืองในเรื่องการพระพุทธศาสนา ก็มีมาก่อนแล้ว ในนามของเมืองอโยธยาหรือ  
อโยธมามีปูะ หรืออยุทธยาโบราณ หลักฐานที่พอจะอ้างอิงได้มีอยู่ในด้านน  
มูลศาสนาและด้านนพระชาติคุอยสุเทพ ครั้นนี้<sup>(๑๖)</sup> พระพุทธศาสนา มีความ  
เจริญรุ่งเรืองมากถึงกับพระภิกษุในกรุงสุโขทัยต้องมาศึกษาและเรียนธรรมวนัย  
และร่วมเมืองอโยธยานั้นก้มวัดโนราณอยู่ไม่น้อยกว่า ๓๐ วัด<sup>(๑๗)</sup>

การสร้างวัดและบูรณะวัดนั้น พระมหากรัยตรีและพระชาชนได้ทรง  
กระทำและกระทำกันอยู่เสมอ เนื่องในภาคตัวเมืองอยุธยา จากแผนที่ท้าย  
พงศาวดาร ภาค ๖๓ ซึ่งพระยาโนราณราชานินทร์แต่งไว้มีวัดอยู่ถึง ๑๖๘ วัด  
พระอวรมหดวงที่สำคัญๆ วัดพระครรสรรมาธณ์ สร้างขึ้นในบริเวณพระราช  
วังเหมือนอย่างวัดมหาธาตุที่เมืองสุโขทัย เป็นที่บรรพบุรุษชาติของพระเจ้าแผ่นดิน  
และเจ้านายในราชสกุล

(๑๖) อนันต์ อยู่ไก่ ให้เชื้อราชาไว้ในเรื่อง เมื่อไกรตรึงค์ อุทกงและอโยธยา ว่า  
เป็นปี พ.ศ. ๑๔๗๕

(๑๗) เทพ สุบรัตน์, “การศาสนาสมัยอยุธยา” รวมปักษ์ทางตอนบุคลล้อยุธยา ๒๐๐๗  
เพม ๑ (พิมพ์: กรุงเทพฯ ๑๙๘๐), หน้า ๑๕๙

วัดซึ่งจัดว่าเป็นพระอารามหลวงในสมัยกรุงศรีอยุธยาปรากฏตามทำเนียบ  
ใน ค.ก.ให้การขวางกรุงเก่า ม้อบุญถิ่ง ๔๙ วัด เท่าที่ปรากฏในพระราชพงศาวดาร  
มีดังนี้ ก็คือ

๑. รัชกาลสมเด็จพระรามาธิราชที่๑ ทรงอุทิศดำเนินกิจเวียงเหล็กเป็นวัด  
พุทธไชยวรวรษี เมื่อปี พ.ศ. ๑๘๖๖ เป็นที่ประทับของสมเด็จพระสังฆราชผู้เสก  
กามวาสีบ่าเพ็ญธรรมฝ่ายคันถั่วชุรุะ และในปี พ.ศ. ๑๘๐๖ โปรดฯ ให้ชุดศพ  
เจ้าแก้ว เจ้าไทย ซึ่งเป็นหัวตาโกรคาย ขึ้นกระทำอยาปนกิจ ณ สถานที่นี้ได้  
สร้างวัดขึ้นให้ชื่อว่าวัดบ่าแก้ว ต่อมาเป็นที่ประทับของพระสังฆราชฝ่ายอรัญญาสี  
บันเพ็ญฝ่ายวนสีสันนาชุรุะ

๒. รัชกาลสมเด็จพระบรมราชาธิราชที่๑ (ขุนหลวงพ่อ) ร่วมกับพระ  
มหาเถรชรรภกัญญาณ โปรดฯ ให้สร้างวัดมหาธาตุขึ้น สมเด็จพระราเมศวรได้  
ทรงช่วยสร้างเสริมต่อมา ณ วัดนี้กรรมศิลป์ปางได้บุคคลน และได้พบพระชาตุ  
เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๘ ขณะนี้ได้เก็บรักษาไว้ให้ประชาชนได้มั่นสักการ ณ พิพิธ-  
ภัณฑ์สถานแห่งชาติ เจ้าสามพระยา

๓. รัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ทรงอุทิศดำเนินให้เป็นวัด  
ให้ชื่อว่า วัดวังชัย

๔. รัชกาลสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ได้ทรงสร้างพระเจดีย์ชั้นมูล  
ขึ้น ณ วัดบ่าแก้ว หรือวัดเจ้าพระยาไทย

๕. รัชกาลสมเด็จพระเอกาทศรถ โปรดฯ ให้สร้างวัดธรรมราษฎร์  
เพื่ออุทิศส่วนกุศลแด่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช พระเชษฐาธิราช

๖. รัชกาลสมเด็จพระเจ้าปรมินทรมหาเจ้าสุ打扫 ทรงสถาปนาบ้านเดิมสมเด็จพระ-  
พันมหหลวง ขึ้นเป็นวัดให้ชื่อว่า วัดไชยวัฒนาราม และได้ทรงสร้างบ้านเดิมของ  
พระองค์ที่บ้างปะอินให้เป็นวัดชุมพลนิกายาราม บ้านนี้ยังเป็นวัดที่มีพระสงฆ์อยู่

๙. รัชกาลสมเด็จพระเพทราชา ทรงอุทิศม้านหลวงที่ด่านดีคอนให้เป็นพระราชทานให้นามว่า วัดวนรพุทธาราม และทรงปฏิสังขรณ์วัดพระยาแรม

๔. รัชกาลสมเด็จพระเจ้าทัยสรະ ทรงบรรณาเวดมเหงคงนี้ สำหรับ  
กรมพระราชวังบวร (สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ) ทรงบรรณาเวดภูติฯ

ณ. รัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ ทรงบูรณะและฉลองวัดนี้ใน  
วัดหารตรา ปฏิสังขรณ์วัดพระศรีสรรเพชญ์ วัดพระราม วัดกุฎากร ไน  
แห่งเดือนสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศนี้ การศาสนานี้เป็นพุทธศาสนา ทั้งทางการ  
บูรณะปฏิสังขรณ์วัด และการเผยแพร่พระพุทธศาสนา จนถึงสิ่งหลักประเพศ  
(ลังกา) ต้องมาก่อสร้างมีไทยไปบวงกุลบุตรไว้ในลังกาทวีป ได้นามว่า สยาม-  
วงศ์มาจนนี้ขึ้นนั้น (๔๘)

อิทธิพลจากพะพุทธศาสนาทำให้เกิดวรรณกรรมขึ้นในสมัยอยุธยาหลายเรื่อง ที่เป็นเรื่องเด่นได้แก่ มหาชาติคำหลวง กายยมมหาชาติ สมุทรโภษคำฉันท์ นันໂກปันนทสูตรคำหลวง พระมาลัยคำหลวง ปุณโณวากคำฉันท์ฯลฯ นอกจากนี้แล้วอิทธิพลของนิบัติชุดแรกและบัญญาศชาดกขังทำให้ชาวกรุงสร้างอยุธยานำเรื่องราวไปคัดแปลงเป็นละครดึงสินกว่าเรื่อง

ศาสตราจารุณย์ ศาสตราจารุณย์เป็นศาสตราที่เริ่มนั่นด้วยการเชื่อถือ  
เทพเจ้า มีพระพรหมเป็นหลัก จนทำให้พระพรหมมีสิ่งพักร์ ต่อมานำได้มีพุทธ-  
ศาสนามาแข่ง จึงแปลงไปเป็นศาสราชนดู เพิ่มเทพเจ้าที่เท่าเทียมกันขึ้นอีก ๒  
องค์ คือ พระศิวะ เจ้าแห่งชุมชน เกิดทางภาคเหนือของอินเดีย และพระวิษณุ  
เกิดทางภาคใต้ของอินเดีย เป็นเจ้าแห่งห้องพระเล เรียกว่า “เทพเจ้าแห่งสานั่น”  
“ตรุนรูป” ในศาสนานี้ยังมีเทพเจ้าอีกมากองค์ซึ่งขอเว้นที่จะกล่าวถึง ด้านกำเนิด

(๒๙) เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๔—๑๖๕

ของศาสนาอื้ออยู่ในประเทศไทยเดียว ชาวอันเดี่ยได้เข้ามาอยู่ในดินแดนประเทศไทยอันได้นามว่า “สุวรรณภูมิ” นั่นก่อน พ.ศ. ๑๐๐ ฉะนั้นศาสนาจึงได้แพร่หลายตามเข้ามาในประเทศไทยแต่โบราณกาล ประชาชนในท้องถิ่นได้รับผ่านมือสืบต่อ ๆ กันมาโดยไม่ขาดสาย จนถึงสมัยสุโขทัยเป็นราชธานีและสืบต่อมาจนถึงสมัยอยุธยาและรัตนโกสินทร์ ซึ่งจะสังเกตได้จากพิธีการต่าง ๆ ที่คล้ายคลึงกันอยู่ในพุทธศาสนาในบ้านชุมชนมากอย่าง อันที่จริงเรื่องการปกครอง วัดนั้นธรรมเนียมประเพณีต่าง ๆ ตลอดจนการศาสนาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ก็นำมาจากกรุงสุโขทัยเป็นพื้น ฉะนั้นเรื่องของพระมหาณีหรือไสยาสตร์ จึงข้ามมิบานหานในกรุงศรีอยุธยาด้วย แม้ศาสนาพราหมณ์กับพุทธศาสนาในอันเดียจะขัดกันอยู่บ้าง แต่สำหรับในประเทศไทยไม่ขัดกัน (๒๙)

ข้อนี้ที่แสดงให้เห็นว่าศาสนาพราหมณ์มีอิทธิพลอยู่ในราชสำนักกรุงศรีอยุธยา ก็คือหลักฐานทางวรรณคดี นั่นคือ “ปะกาศโคงกษาชั่งน้ำ” ซึ่งพระมหาณีในสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๓ ได้แต่งขึ้นไว้ในพิธีอันนี้พระพิพัฒน์ สัจจาหรือพระราชนพิศรีสร้างปานกลาง นอกรากนั้นในวรรณกรรมเรื่องอื่น ๆ ก็มีกชาติ การกล่าวสรุประเสริฐกษัตริย์หรือผู้นี้บัญญัติให้เป็นกับเทพเจ้าในศาสนาพราหมณ์ เช่น

พระมหาพิศลุบรมศวร์เจ้า	ชอมเมธุ นาศแท
ยมเมศมารुตอรา	อาศน์ม้า
พุฒอัคนิคุเพนทรา—	สุรเสพย์
เร่องวิวพัทเจ้า	แจ่มจันทร์

( อิสิตยวนพ่าย )

ศรีสวัสดิ์กมลลาภน์สា	ເຕີຫສວງ
พูลภิรมย์นภัส	ສ່ອງສວັບ
ไตรรัตนจุฑาดวงศ์	ກມເລະ
บานແປ່ນນາງກອຈ້ອຍ	ຊ່ອມາລີ່

( ຖວາທສມາສ )

ຄວິສົດຄາສານາ ເຮືອງຄວິສົດຄາສານານີ້ສັບຕໍ່ອານາກກາຣນີ້ໄຟ້ງເຂັ້ມາສູ່ກຽງ-  
ຄວິອຸບໜາ ປຶ້ງຈຸດໃຫຍ່ກີ່ຄົມເຂົ້າມປະກອບກາຍກ້າຍປະກາຮ່ານີ້ ເພື່ອເພີ່ມແພວ  
ຄວິສົດຄາສານາປະກາຮ່ານີ້ ແລະເພື່ອພັດທາງກາຣນີ້ທີ່ຈະບັດເນື່ອງໄທຍເບີນເນື່ອງຫຸ້ນ  
ຂອງເຫຼົາອົກປະກາຮ່ານີ້ ດັ່ງນີ້ມີຮັກນີ້ເຂັ້ມາສູ່ກຽງຄວິອຸບໜານີ້ຄື້ອງຫາວໂປ່ງຄຸກສ  
ເຂັ້ມາໃນແຜ່ນດິນສົມເຈົ້າພຽງມາຮົບດີທີ່ ๒ ໃນກາງກາຍກໍ່ ດ້ວຍຄວາມດໍ່ຄວາມຂອບ  
ໃນກາຮາສາຂ່າຍສົງຄຣາມຮ່າງໄທຍກັນພນ່າໃນແຜ່ນດິນສົມເຈົ້າພຽງຂ່າຍຈາກ  
ຫຼັງຈ້າກ່າວໂປ່ງຄຸກສໄດ້ໄຊ້ບັນໄຟເຫຼົ່າດ້ວຍສູ້ກັບຫ້ສຶກ ສມເຈົ້າພຽງຂ່າຍຈາກ  
ຈິງທຽບກໍຍ່ອງແລະ ໂປ່ງ ๑ ພຣະຣາຍທານທີ່ດິນໄຫ້ຫາວໂປ່ງຄຸກສດັ່ງນັ້ນເວື່ອນແລະ  
ສ້າງວັດຄາມລັກສິດສານາຄວິສເຕີ່ຢັນ ທ່ານກາຣນີ້ໄດ້ໃນດຳນວຍ  
ກຸ່ມື້ອັນ ນັ້ນເປັນກ່ຽວແກກທີ່ຄວິສົດຄາສານາໄດ້ເຂັ້ມາປະດີໝາງໃນປະເທດໄທຍ ນອກ  
ຈາກນີ້ຫາວ່າຫຼັດນັ້ນດັກໄດ້ເຂັ້ມາໄຟນີ້ສົມບັນສົມເຈົ້າພຽງເສວມທ່າງ  
ໜ້າທີ່ອັກກຸມ  
ເຂັ້ມາມື່ນທາງທີ່ໃນແຜ່ນດິນສົມເຈົ້າພຽງເກາທ່າຮອດ ສຸດທ້າຍແຮ່ງເສດໄຟເຂັ້ມາໃນ  
ແຜ່ນດິນສົມເຈົ້າພຽງເກາທ່າຮອດ ກາຣປະດີໝາງຄາສານາຄວິສົດໃນປະເທດ-  
ໄທຍຄວິ້ງສຳຄັງເໜື່ອເປັນໃນສົມບັນສົມເຈົ້າພຽງເກາທ່າຮອດ ໄດ້ມີຄົນຂີ້ມັງຫັນ-  
ນັ້ນໄຟເຂັ້ມາພັດແພວຄວິສົດຄາສານາໄຟໄຍ້ໂຮມນັກທ່ອລິກທະຍາທ່ານ ນັ້ນໄຟເຂັ້ມາໃຫ້ແລ້ວ  
ສິ້ງຈຳກາຣທາຂອບຍ່າງເພື່ອຫຼູງໃຈໃຫ້ປະຫາຍດ້ວຍໄສ ເປັນດັ່ງຕົ້ນໄວ້ຕົ້ນໄວ້ແລ້ວ  
ສາມແຜງ ມີຂັ້ນປະດົມສອນເຄີ່ງເດືອກ ຈຳກົມາຄວາມຮູ້ເບື້ອງຕົ້ນ ສ່ວນຂັ້ນສຸງຂັ້ນໄປ  
ຈາກຈະເວີບກວ່າຂັ້ນນັ້ນຮັບມືກີ່ສອນຫຼັກທຽມໃນຄາສານາຄວິສົດ ນອກຈາກນິ້ນກາຣ

คริสตศาสนานี้ได้มีอิทธิพลต่อวรรณคดีไทยมากมายท่าม乎ที่ศาสนาและ  
คหานาพราหมณ์ แต่การเผยแพร่คริสตศาสนานี้ในสมัยอยุธยามีส่วนทำให้ชาวไทย  
มีความกระตือรือร้นในเรื่องการศึกษามากขึ้น คำราเรือนภาษาไทยเล่มแรกคือ<sup>๕</sup>  
จินดานณ์ เกิดขึ้นในระยะที่คริสตศาสนานี้เพียงพื้นสุดในสมัยอยุธยา

ศาสนานະຫະນັດ ມາວິທີສລາມ ສາສນາອືສລາມໄດ້ພົບແພຣເຂົ້າມາໃນ  
ອືນເດືອນແລ້ວມາລາຍງຸເປັນເວລານານມາແລ້ວ ໃນສັນບັບໜູນຮາມຄຳແຫ່ງມหาราช  
ນັ້ນ ປຽກງູວ່າ ຊາວນຄຣີຮຽນຮາຈນັບຄື່ອສາສນາອືສລາມກັນຍູ່ເປັນຈຳນວນมาก  
ເປັນຮຽນດາຍູ່ເອງເນັບຮຽນດາມສຸລົມໄດ້ຕິ່ງຮຽກຮອງຢູ່ແຕ່ຮັກງຽງສຸໂໂທັກີບ່ອນສັນ  
ເຊື່ອສາບມາໃນສັນບັບຍູນທີ່ ພອສັນນິຍຽນໄດ້ວ່າຕິ່ງແຕ່ສັນບັບສຸໂໂທັກລົມນາຈິນດີ

(๗๐) เรื่องเกี่ยวกัน, หน้า ๑๗๐-๑๗๕

สมัยอยุธยา แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ (พ.ศ. ๒๐๓๑ หรือ ก.ศ. ๑๕๘๘) จะต้องมีพวกแขก เช่น เปอร์เซีย หรือ อาร์บ หรือ พวกลังกาเดียเข้ามา อัญลักษ์ จึงมีกล่าวถึงพวกนักเทศทันที และตำแหน่งพระจุลารามครัว<sup>(๑๐)</sup> ในทำเนียบกรมกฎหมาย大臣ชื่อแขกปีรากฎอัญ คณ เป็นพวกช่างบุนช้อ นาย ราชกุ นายครุป้า นายประหม่านันต์ และนายเอระกะบัน ถือศักดินาคนละ ๕๐ ไร<sup>(๑๑)</sup> ว่าตามพงศาวดาร ขุนนางแขกทั้งคู่ปีรากฎเป็นเร่องราวน คงจะ ได้แก่หลวงศรีบศรีในสมัยพระขอดพ้าเป็นคนแรก ท่านผู้นี้ต่อมาในแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิได้เป็นเจ้าพระยามหาเสนาบดี ต่อจากแผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ แขกที่เข้ามาเมืองไทยและมีชื่อเสียงปีรากฎแห่งชั้ดเป็นอาหันช้อ “เนกอะหมัด” กับ “มະหะหมัดสุอุด” เข้ามายาเมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๕ ในแผ่นดิน สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงส่งท่านได้พำนุสสลิมเข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ ที่ท่ากาเป็นจำนวนมาก จากนั้นเป็นต้นมาที่ปีรากฎว່າมีชื่อขุนนางแขกปีรากฎอัญ อีกหลายท่าน เช่น พระจุลฯ พระศรีเนوارตัน นิรยาหัน เมลา ขุนราชเศรษฐี หลวงศรีวราขาน ฯ ลฯ ครั้นสืบสมเด็จพระนารายณ์มหาราชทรงไม่ตรึกับฝรั่ง ขาดกันไป การค้ากับต่างประเทศก็เป็นอันสืบสุดลงไปด้วย ขุนนางแขกแท้ ๆ ก็คงเริ่มร้อยหกสิบ ตั้งแต่สั้นแผ่นดินสมเด็จพระเพทราชาแล้วก็ไม่พบชื่อและ เรื่องราวขุนนางแขกในพงศาวดารอีกเลย จนถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว บรมโกศ จึงปีรากฎว່າบุคคลในสังกุลเนกอะหมัดได้เป็นที่ “เจ้าพระยาเพชรพิชัย (ใจ)” และมีบุตรได้เป็นพระยาวิชิตณรงค์ ถึงแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าเอกทศ ปีรากฎชื่อขุนนางแขกกรรมท่า ๓ คน คือ พระจุลฯ หลวงศรีบศรี และขุนศรีวราคันธ์ หรือศรีวราขาน

(๑๐) กฎหมายตราสามดวง เล่มที่ ๑ (พระบรมราชโองการ : กรุงเทพ, ๒๕๐๕), หน้า ๖๗๙

(๑๑) เรื่องเกิดกัน, หน้า ๔๔๖

จะเห็นได้ว่า ชาติที่เรียกว่า “แขก” ก็คือพวกที่นับถือศาสนาอิสลามนั้น ได้มีความสัมพันธ์กับชาวไทยมาอย่างน้อยก็นับแต่สมัยสุโขทัย จะเป็นแขก อันเดียว อาหรับ เปอร์เซีย ชวา จาม หรือมลายูก็ตาม พิจารณาเรื่องเสื้อผ้า การใช้เครื่องหอม ซึ่งภานุชน์ต่าง ๆ อันจะได้บักติอย่างต่อไปซึ่งส่วนใหญ่มาจาก เปอร์เซีย หรือที่เปอร์เซียได้จากอาหรับก็ยังเป็นหลักฐานเพิ่มขึ้นว่า ไทยได้มีสัมพันธ์ไม่ตรึงกับชนเหล่านี้มาช้านาน และลูกหนานของ “แขก” ก็ถูกยกเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองไทย เป็นคนไทยทั้งค้านขันบนราชรมเนื้บม ภาษาและวัฒนธรรม สืบทอดสายกันมาหลายร้อยปี

คติของอิสลามในวรรณกรรมสมัยอยุธยา ว่าด้วยหนังสือที่เกี่ยวกับเรื่องราวนบนราชรมเนื้บมของมุสลิมของไทยมีน้อย อาจเป็นเพราะสัญญาณห่วงห่วงเสียกรุงก็ได้ แต่เท่าที่มีอยู่ก็พอเป็นหลักฐานได้ว่า อิทธิพลของบรรดามุสลิมในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีต่อเจ้าชายไทยไม่น้อย หนังสืออิหร่านราชธรรม หรือนิกาน ๑๒ เหลี่ยมนั้นมีประวัติน่าว่า ขุนนางแขกเปอร์เซียผู้หนึ่ง ซึ่งบุนกัลยาบดี ได้แต่งหรือแปลภาษาสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบูรพาโกศเมื่อ พ.ศ. ๒๖๕๕ เป็นหนังสือเกี่ยวกับราชธรรมของพระเจ้าแผ่นดิน เมื่อแต่งหนังสือนั้นถวาย ทรงราชย์มาได้ ๒๐ ปีแล้ว และพระชนมายุก็ถึง ๑๒ ทั้งยังปรากฏว่าทรงศพิษราชธรรมด้วย

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงนิพนธ์เกี่ยวกับนิทานอิหร่านราชธรรมว่า

“มีเค้าเงื่อนในพงศาวดารว่า เมื่อครั้งแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระเจ้าแผ่นดินเปอร์เซียได้แต่งราชทูตเข้ามาอยังเมืองไทยโดยประสังค์จะให้เกลี้ยกล่อม สมเด็จพระนารายณ์ ให้เข้ารีศศาสนาอิสลาม เนื่องด้วยเชษาภัยาน เกลี้ยกล่อมจะให้เด็ร์เชรีศศาสนาคริสต์ ทูตเปอร์เซียเข้ามาครั้งนั้นคงจะพาครูบาอาจารย์ที่ชำนาญศาสนาและราชธรรมทางประเทศเปอร์เซียเข้ามาด้วย บางทีจะนำ

หนังสือเรื่องนี้เข้ามา และสมเด็จพระนราภิယัต์ให้เปลี่ยนเป็นภาษาไทยในครั้งนั้น เหตุด้วยหนังสือเรื่องนี้ว่าด้วยราชธรรมเป็นพื้น “ไม่สู้เกี่ยวกับศาสนาจีวรกษะไว้เป็นแบบฉบับสืบมา”<sup>(๑)</sup>

นิทานอิหร่านราชธรรมช่วยให้เข้าใจว่า เจ้านายในสมัยกรุงศรีอยุธยาได้มีความรู้ถูกว้างของเกี่ยวกับสถานที่และความเป็นมาของท้องที่นั้น ๆ คงมีใช้เพียงแค่อ่านกันอย่างเดียว ความรู้เหล่านี้มีอิทธิพลต่อกลไนเป็นไปในราชสำนักและวรรณกรรมด้วย พากที่มีบทบทในราชสำนักส่วนมากมาจากเปอร์เซียซึ่งอยู่ในลัทธิชีอช ไทยเรียก ชีอช เซี่ย หรือ เชี่ย พวกอยู่ในลัทธิชีอุธนีซึ่งมากจากชาบัฟ์ตะวันตกของอินเดียด้วย เช่นจากเมืองสุรัต เมืองกุจกูร์ Rath และเมืองมัมบัข (บอนเบย์ หรือ บุ่นใบ) เป็นแต่ต่างสาขากัน

มีคำไทยหลายคำที่ไทยนำมาจากแขก แล้วแปลงเสียงใหม่จนบางครั้งผิดจากความหมายเดิม ภาษาบูกถึงเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ บุกถึงการตีดต่อและวัฒนธรรม เช่น คำว่า ตราช มจาก ตระราช (Tāražan) ซึ่งเป็นศัพท์เปอร์เซีย แปลว่า เครื่องซั่ง คำว่า ตาด มาจากศัพท์ชินดี ตาช (Tāsh) ซึ่งหมายถึงผ้าไหม นักเงินหรือทองแล่ง คำว่า อะไอล พจนานุกรมว่ามาจากศัพท์ชินดุสตาน แต่โดยทั่ว ๆ ไปชาวอินเดียเรียกจะให้ล่วง บุรชา (Purza) ซึ่งเป็นศัพท์เปอร์เซีย แปลว่าชั้นส่วน คำว่า กะลาศ มาจากศัพท์อาหรับ เคาะลาศ ใช้พุกกันในอินเดีย คำว่า ดาด/ มาจากศัพท์อาหรับ ภูรชต์ ซึ่งใช้ในเปอร์เซียเช่นกัน แต่อ่านเป็นต้น

สิ่งที่ชาวไทยได้รับจากชาวมุสลิมนอกจากนิทานอิหร่านราชธรรม และอิทธิพลทางด้านภาษาแล้ว ยังมีเรื่องเกี่ยวกับพิธีของชาวมุสลิมปะปนอยู่อีกด้วย

(๑) นิทานอิหร่านราชธรรม (พะนก : กลั่นวิทยา, ๘๙๐๔), หน้า ๔-๕

ในสมัยโบราณมีพิธีเลือกเกริกที่ประชาชนชอบดูสองอย่างคือ พิธีพระมหาปฏิรูป ซึ่งชาติจากศาสนาพุทธนั้น และพิธีพวงมาลาเจ้าเขียนเด่น การเดินของพวงมาลาก่อนเขียนนี้ เริ่มนั้นในวันที่ ๑ ของมุหarrim ชั่งครองกับวันขึ้น ๒ ค่ำ คำว่า มะหมะหรรษา และมีรากที่ เป็นคำเดียวกัน หมายถึงเดือนมุหarrim การเดินนี้ เพื่อระลึกถึงความทุกข์ยากที่ท่านอามานหุสัยน์ได้รับจนถึงแก่ชีวิตที่ก่อนจะลาในปีแรกหลังจากเกิด<sup>(๗๔)</sup>

ดังนี้จะเห็นได้ว่ากรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางการบ้านคือศาสนา ไทยแท้ สنمตั๊ะ นิโภสัต ธรรมราส ธรรมราส ให้บันทึกไว้ว่า

“(สมเด็จพระนารายณ์มหาราช) ทรงอนุญาตให้ทุกคน (ชาวต่างประเทศ) อยู่กินตามดัตต์ ให้สร้างโบสถ์ และปฏิบัติศาสนกิจตามแบบอย่างในประเทศไทยของตนได้อย่างเบ็ดเตล็ด ขออย่าให้เป็นการทำลายความสงบสุขของแผ่นดินก็แล้วกัน ยังกว่านั้น พระองค์ยังอนุญาตให้พสกนิกรของพระองค์เลือกนับถือลัทธิศาสนาที่ตนเห็นว่าเป็นที่น่าพอใจยิ่งกว่าได้ตามใจชอบ โดยมิต้องกรงกลัวว่าจะได้รับโทษทันทีหรือการกลั่นแกล้งด้วยประการใดๆ”<sup>(๗๕)</sup>

### ศดปะ

ศดปะในสมัยอยุธยาอาจจะแบ่งออกได้เป็นสองระบบคือ ระบบแรกคือ พ.ศ. ๑๘๕๓ ถึง พ.ศ. ๑๙๐๓ หรือคือแต่แผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ ๑ ถึง แผ่นดินสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ระบบหลังคือแต่ พ.ศ. ๑๙๐๓ ถึง พ.ศ. ๑๙๓๐

(๗๔) กิตติ ฤทธิ์สวัสดิ์, “ความคิดเห็นของนักเรียนไทยในอดีตต่อการบ้านคือศาสนา” ภาษาและหนังสือ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๑ (ธันวาคม, ๒๕๐๓), หน้า ๑๖-๑๗.

(๗๕) นิโภสัต ธรรมราส, ประวัติศาสตร์ธรรมชาติบุคลากรเมืองแห่งกรุงศรีอยุธยาทั้งหมด ผู้เขียน รังษี ท. ใจดี (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์, ๒๕๐๓), หน้า ๑๖๖.

หรือคงแต่ແມ່ນດິນສົມເຈົ້າພຣະເຈົ້າປະສາທກອງກົງຄອນເສີຍກຽງຄວັງທີ່ ໨ ສ່ວນ-  
ຄລປກຽນທີ່ເວີກວ່າແບບສູ່ທອງນີ້ໃນຮາວພຸກສຕວຽນທີ່ ໧ ທ່າວອ ໭ສ ຖິ່ນ ໨໦  
ແສດງດີ່ຜົນອ້າງໄທທີ່ໄດ້ຮັບອົກສິພລຄລປະແບບຕ່າງ ຈຸເຊັ່ນ ສຸໄຫກໍໝ ຂອນ ແລະ  
ກວາວວົມມາຜສກນ ອາຈເວີກໄດ້ວ່າເປັນແບບພິເສຍທີ່ປ່າກອຸງຊື້ຕົ້ງແຕ່ບັນໄຟໄດ້ສ່ວັງ  
ກຽງຄວັງຂອງບຸຊາ

ຄລປອບຸຊາຮະບະແກກ ໃນທາງຄລປກຽນໄດ້ແກ່ພຣະປຣາງຄົວດຸກໄຫສວຽນ  
ໜ້າສົມເຈົ້າພຣະຣາມາອົບດີທີ່ ໧ ກຽງສ່ວັງເນື້ອຄອນດິນຮັກກາລ ກຽວດກຽງຂອງພຣະ-  
ປຣາງຄົດແປລງຈາກພຣະປຣາງຄົບແບບຂອນ ແຕ່ເປັນຮະບະແກກທີ່ດັດແປລງຈຶ່ງບັນໄຟໄດ້  
ສ່ວນສັດດິນກ ນອກຈາກນີ້ບັນໄຟໄດ້ກຽງປົງສັງຫຼົບສຸກູ່ທີ່ວັດບໍ່ແກ້ວ (ວັດໄຫຍ່ຊັມນົມຄລ)  
ເມື່ອ ພ.ສ. ໧៩០ (ອົງຄົນຈຸບັນປົງສັງຫຼົບໄໝໆໃນຮັກກາລສົມເຈົ້າບູ່ຫວັ-  
ນນມໂກຄ) ສຸກູ່ປອນດີ່ອ້າຈສ່ວັງອຸ່ກ່ອນສົມບຸຊາ ຮະບະທ່ອມໄໄດ້ແກ່ພຣະປຣາງຄົບ  
ກຽງຄວັງພຣະຣາມ ຊັງສ່ວັງຂົນຕຽງທັງພຣະເນຮຸມສຄວາຍພຣະເພດີງພຣະບຣມສພບຂອງ  
ສົມເຈົ້າພຣະຣາມາອົບດີທີ່ ໨ ໃນຮັກກາລສົມເຈົ້າພຣະເນຮຸມສກວາຍພຣະເພດີງພຣະບຣມສພບຂອງ  
ຄລປກຽນທີ່ສັດທິນອົກສັນທີ່ນີ້ ຄົດກາສ່ວັງປຣາງຄົນ ກົນນັ້ນເນື້ອມາຈາກ  
ຄົດຄວາມເຊື່ອດີ່ອ້າຂອງພຣາມຜົນຕາມແບບຂອນ ເພຣະໄດ້ສ່ວັງຂົນບົນຫຼານທີ່ຂອນກັນ  
ອຸ່ຫ່າຍຂັ້ນ ຊັງໝາຍເອາເຫາພຣະສຸມຮູ້ວັນເປັນທີ່ສົດຍິ່ງທອງເຫັນເຈົ້າໃນສາສນາ-  
ພຣາມຜົນ<sup>(๑)</sup> ພຣະປຣາງຄົບກຽງຄວັງພຣະຣາມດໍາເນີນຕາມຄົດຂອງຂອມເພີ່ງຄວາມນີ້ນ  
ທີ່ຮ່ວມມື່ນ ແຕ່ຮູ້ປຣາງຄົບກຽງຄວັງພຣະຣາມ ຊັງບົງຮັນໃນຮັກກາລສົມເຈົ້າ-  
ພຣະບຣມຮາຈີຣາທີ່ ໨ ໄດ້ດັດແປລງແກ້ໄຂຢູ່ປ່ວັງຂົນໄໝໆອົກສັນທີ່ນີ້ ໄດ້ທ່ອນໆ

(๑) ເປົ້າຍເທົ່ານີ້ບັນກັບສັກພະນາອອນຄວັດ ຈົ່ານີ້ພຣະປຣາງຄົບໃຫຍ່ຍ່ອດຮອງຄອງກາງ ເປົ້າຍ  
ເນັ້ນເຫັນພຣະສຸມຮູ້ ອັນເປັນທີ່ສົດຍິ່ງທອງເຫັນເຈົ້າ ນອກຈາກນົກຍົມພຣະປຣາງຄົນ ຖ້ອມ ໩ ຍົກ ໨ ຍົກ  
ເບັນຍອດທັງຫຬກ່າວ່າອາເຫາພຣະສຸມຮູ້ ອົມຮອບທ້ວຍກໍາເພະທີ່ສົມຕໍ່ວາເບັນຂອງອຸ້ກວວາດ ແລະນີ້ມີຄູ່ອົກການ  
ທີ່ນີ້ເໝັ້ນອົກກັບນັບນາມາສຸມທຸກອົບ ຖ້ອມ

ด้านหน้าให้ขาวอุกมา บนชั้นมีมุขสกุปองค์เล็กเป็นเครื่องยอด ความจริงปางค์วัดราชบูรณะอาจเป็นของเดิมสมัยก่อนของชนไป ต่อมานี้แผ่นดินสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถได้ทรงยกพระราชวังถวายเป็นวัดอย่างพุทธavaส แล้วโปรดฯ ให้สร้างพระราชวังขึ้นใหม่ทางด้านขวา วัดนี้พระราชทานนามภายหลังว่า “วัดพระศรีสรรเพชญ์” ได้ทรงสร้างเจดีย์ทรงกลมแบบสุโขทัยขึ้นเพื่อถวายสมเด็จพระบรมราชเชิรราชที่ ๒ พระบรมชนกนาถ พระสกุปเป็นท่าตามแบบสุโขทัยที่ได้รับจากลังกาอีกหอดหนึ่ง แต่ได้คิดสร้างแบบอย่างขึ้นเองด้วย ต่อมานี้ในรัชกาลสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ ก็ได้ทรงสร้างเจดีย์ศรีสุริย์ทัยขึ้นทวัดสวนหลวงสนับสนุนค์ แต่องค์นี้ขุบบันคงเปลี่ยนรูปทรงเป็นเจดีย์เหลี่ยมในรัชกาลสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ นอกจากนี้ก็ยังมีเจดีย์ทวัตคุกเขากองซึ่งเดิมคงเป็นทรงกลม แต่บัดนี้จุบันได้ถูกดัดแปลงเป็นเจดีย์เหลี่ยมบ่อมุน ซึ่งเรียกว่าย่อไม้ลิบสอง

ส่วนงานทางด้านปฏิมากรรมนั้นพระพุทธรูปเป็นส่วนใหญ่ เช่น พระพุทธรูปทวัดพนัญเชิง ซึ่งปรากฏหลักฐานในพงศาวดารฉบับหลวงประเสริฐฯ ว่าสร้างขึ้นก่อนกรุงศรีอยุธยาไว้ ๒๖ ปี จึงถือว่าเป็นแบบอู่ทอง พระพุทธรูปของอยุธยาจะแก้มอิทธิพลของศิลปะสุโขทัย และศิลปะอู่ทองผสมกัน ลักษณะโดยทั่วไปไม่งามเท่ากับแบบสุโขทัย พระพุทธรูปเป็นในวัดพระศรีสรรเพชญ์ ซึ่งกล่าวว่าสูง ๕ วา หุ้มทองคำทั้งองค์นี้ก็สร้างในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ แต่ถูกทำลายบุนสลายไปหมดแล้ว บัดนี้จุบันได้นำมาบรรจุไว้ในเจดีย์ศรีสรรเพชญ์ วัดพะเชดุพนฯ เมี้ยวพระพุทธรูปออยุธยาจะไม่งามเท่าพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยก็จริง แต่ก็ยังแสดงถึงลักษณะของอยุธยาอุกมาอย่างเห็นได้ชัด เช่น พระพุทธรูปทรงเครื่องเป็นตน ลักษณะโดยทั่วไปนั้นพระพักตร์และพระวรกายอวบ พระเศษรกลม ทำให้ดูค่อนข้างใหญ่ พระโขยรูปเม้มและเรือนสมอ กันพังล่างและบน

ศิลปะอยุธยาทุกหลังได้เปลี่ยนแปลงออกไปอีก ในระยะเว้นคันแผ่นดิน สมเด็จพระเจ้าปราสาททองนั้นเป็นระยะที่ไทยนิ่มกลมเข้มแข็งขึ้น จนสามารถก่อสร้างเรื่องราวได้ อนุสรณ์ของการที่กรุงศรีอยุธยาได้มีอำนาจเหนือเชียงรายก่อการสร้างวัดไชยวัฒนารามตามแบบเชียง วัดนี้คงอยู่ตรงคำหนักพระพันปีหลวงพระชนนี ของพระเจ้าปราสาททอง ที่วัดนี้มีพระปรางค์องค์ใหญ่เป็นประชาน มีครรภ์เบี้ยง ล้อมรอบ และมีพระมหาปูรณะ ที่ศรีภัยในคราวเบียงประดิษฐานพระพุทธรูปหินทรายพอกปูน และมีพระพุทธชูปอองค์ใหญ่ประดิษฐานอยู่ในมหาปึกทึ่งสันบัวเป็นแบบทั่วไปที่สุดของสมัยอยุธยาทั้งทรงเครื่องและแผนผัง แต่ความนิยมไปทางคติพุทธศาสนาเพิ่มมากยิ่ง นอกจากพระปรางค์ที่วัดไชยวัฒนารามซึ่งเป็นมุ่งมั่นบันไดทั้ง ๔ ทิศแล้ว ยังมีพระเจดีย์ทวัตชุมพลนิภายาราม บางปะอิน อิฐแห่งหนึ่ง ด้วยเหตุที่บางปะอินเป็นที่พระราชสมภพของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง พระเจดีย์องค์นี้มีรากลมแต่ไม่ฐานเหลี่ยม วัดนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๑๗๕ แต่ได้รับการปฏิสังขรณ์มาหลายคราว นอกจากนี้สมเด็จพระเจ้าปราสาททองยังได้โปรดฯ ให้สร้างปราสาทขึ้นในพระบรมหาราชวังอิฐด้วย ปราสาทองค์นี้เรียกว่า “วิหารสมเด็จ” สำหรับใช้เป็นที่ทำพระราชนิมนตรี ภายในสถาปัตยกรรม สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๑๘๖ เดิมเป็นพระที่นั่งมังคลากิ่ง กายหลังต้องอสุนน้ำตาเพลิงไห้มหึ้งหลัง สมเด็จพระเจ้าปราสาททองจึงโปรดฯ ให้สร้างใหม่ เป็นปราสาทนีดทองหักหลัง จึงเรียกว่า “ปราสาททอง” และเลยเรียกพระนามกษัตริย์ผู้ทรงสร้างว่า “พระเจ้าปราสาททอง” ไปด้วย

ในแผ่นดินสมเด็จพระนราธิณາวรานั้น ได้มีแบบศิลปกรรมของฝรั่งเข้ามาสู่กรุงศรีอยุธยาโดยสังเกตได้จากลักษณะการก่ออิฐถือปูน การทำซ่องชุมโค้งแหลม การจัดบริเวณรอบอาคารให้ร่วมรื่น เช่นมีลานกว้าง มีน้ำพุ มีบ่อน้ำ เป็นต้น อาคารมีแบบไทยเริ่มกล้ายิ่งขึ้นและมีมุขด้านต่าง ๆ เกิดขึ้น

พระท่านนั่งแต่ละองค์ห้ารำเบื้องเดินติดต่อกันได้ เรียกว่าฉนวน หกระดับพื้นภัย ในพระท่านเป็นชนคริว เช่นพระท่านทั้งทรงไว้รับทุกด่างปะเทศในลพบุรี เป็นต้น

ในแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศมีการซ้อมแซมวัดต่าง ๆ เกือบทั่วประเทศ ใบรวมสถานของสมัยอยุธยาจึงถูกเปลี่ยนรูปใหม่เป็นปฏิสังขรณ์ใหม่ในสมัยนี้เสียครั้งต่อครั้ง ในราชบัณฑิเบ็นจะระเบียบการศาสนาให้คงฟูมาก ฝ่ายการคิดต่อสัมพันธ์กับพุทธศาสนาในลังกาอย่างใกล้ชิด พุทธศาสนา “สยามวงศ์” ได้ไปประดิษฐานในลังกา และกรุงศรีอยุธยาได้แบบอย่างของพุทธศาสนามาจากลังกาอีกด้วย ในสมัยนั้นพอที่เด่นมากทางด้านการแกะสลักเนื้อไม้และการประดับบุก แบบอย่างของสกุลเจดีย์ก็เปลี่ยนมาเป็นแบบขอมมุนหมวดทึ่งองค์ นับว่าเป็นแบบแท้ของสมัยอยุธยา ทำให้เกิดความรู้สึกในทางงามแสลง โดยเด่น กว่ารูปกลมหรือรูปเหลี่ยมธรรมชาติในสมัยแรก แต่อย่างไรก็ตาม แบบอย่างเหล่านี้ก็ยอมเนื่องมาจากความคล่องไจท์ได้วันมาจากศิลปกรรมสมัยต้นๆ โดยเฉพาะสมัยสุโขทัย รวมทั้งศิลปกรรมจากต่างชาติตัวบ (๑๗)

วัฒนธรรมของกรุงศรีอยุธยาในระยะแรกได้รับอิทธิพลจากขอมเป็นส่วนใหญ่ เพราะเชื่อกันว่า ศูนย์กลางอิทธิพลของมีในແຄນน้อยที่ลพบุรี คณฑีเกยในແຄນนั้นจึงคุ้นเคยกับวัฒนธรรมของขอมมากกว่าคนไทยในແຄນได้ ๆ แต่พอเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. ๒๐๐๖ อันเป็นรัชสมัยของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถเป็นต้นมา อยุธยา จึงเริ่มคุ้นเคยกับวัฒนธรรมของอาณาจักรสุโขทัย เพาะสมเด็จพระบรมไตร-

(๑๗) พทักษิ สายพันธ์, ประวัติศาสตร์ศิลป์ไทย (พระบาน : เศรษฐวิทย์บรรณาการ, ๒๕๖๒), หน้า ๒๖๐-๒๖๙

โลกนาก็ได้เสด็จไปประทับอยู่ที่พิมพุโลกเป็นเวลานาน และทรงนิยมชนบทรวม-  
เนื่องตลอดจนศิลปกรรมของอาณาจักรสุโขทัยมาก ในช่วงสองร้อยปีหลัง  
อยุธยาได้มีการคิดต่อค้าขายกับประเทศต่าง ๆ ในยุโรปมา กว่า ๑๐๐ ปี อยุธยาและ  
วัฒนธรรมของกรุงศรีอยุธยาจึงเริ่มมีแบบต่าง ๆ ปนเปกัน และช่วงระยะเวลา  
อันยาวนานแห่งสมัยอยุธยานั้น ก็ได้ก่อให้เกิดลักษณะที่เป็นของตนเองขึ้น